

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

NEDERDUYTSCHÉ
SPRAEK-KONST

TEN GEBRUYKE DER SCHOÓLEN,

UYTGEGEÉVEN

OP LAST VAN HET

ANTWERPSCH GENOÓTSCHAP,

ONDER DE ZIN-SPREUK :

TOT NUT DER JEUGD.

Doór deszelfs Medelid

J. A. TER BRUGGEN.

TWEEDE DRUK

Verbeterd en vermeerderd.

(1. deel)

T'ANTWÉRPEN,

By J. S. SCHOESETTERS, ontrent de Melk-merkt ;
Drukker en Medelid van het Genootschap:

VOÓR-REDE.

Eene langduerige ondervinding in het onderwys der Jeugd , heeft ons doen gewaer worden dat het spellen eene allernoodzaeklykste weétenschap is , in tweederley opzigten : ten eersten , om dat het eene gemaklyke aenleyding geéft , om wel te leézen ; ten tweeden , om dat het gegronde wetten voórstelt om regelmaetig te schryven : dit deed my besluyten , de weynige oogenblikken , dié myne menigvuldige bezigheden my overlieten , TOT NUT DER JEUGD te besteéden. Eene taek , die aen sommige onnoodig zal voórkomen , om dat de iverige Meesters Verpoorten , Des Roches en Ballieu , daer aen reeds gearbeyd hadden , en dat'er behalven deéze nog eene Spel-konst van P. B.

VOÓR-REDE.

Eene langduerige ondervinding in het onderwys der Jeugd , heeft ons doen gewaer worden dat het spellen eene allernoodzaaklykste weétenschap is , in tweederley opzigten : ten eersten , om dat het eene gemaklyke aenleyding geéft , om wel te leézen ; ten tweeden , om dat het gegronde wetten voórstelt om regelmaetig te schryven : dit deed my besluyten , de weynige oogenblikken , die myne menigvuldige bezigheden my overlieten , TOT NUT DER JEUGD te besteéden. Eene taek , die aen sommige onnoodig zal voórkomen , om dat de iverige Meesters Verpoorten , Des Roches en Ballieu , daer aen reeds gearbeyd hadden , en dat'er behalven deéze nog eene Spel-konst van P. B.

V O Ó R - R E D E .

in 't algemeyn gebezigt word; maer het gebruyk dat alom als dwingland heerscht, verpligt alle taelkundigen, van tyd tot tyd, de grondregels hunner tael te veranderen: als blykt uyt de weynige overeenkomst, die 'er tusschen de oude en hedendaegsche Spraek-konsten, in alle taelen te vinden is: derhalven maekte ik, eenige jaeren geleeden, een ontwerp, om trapsgewys, alle gebruykbaere woorden onzer tael aen de kinderen, in verscheyde boekdeeltjens voór-te-stellen; en gaf ten dien eynde een A-B-boeksken uyt, behelzende alleenlyk de gebruykbaere woorden van 2 en 3 letters, waer van den derden druk alreeds het licht ziet: dit wierd gevolgd van een Spel-boeksken, bestaende uyt woorden van 4 en 5 letters: meynende aldus voord-te-gaen; maer de aenmerking myner vrienden: "dat dit te lang zou dueren, en voór de Ouders te kostbaer zyn", gevoegd by het algemeyn verlangen om eene nieuwe Spraek-konst te hebben, ded my van besluyt veranderen, en aen dit werken beginnen, waer van ik na herhaelde raed-

V O Ó R - R E D E .

pleéging , en met goedkeuring myner vrienden , het eerste deeltje in druk geéf : bevattende de Letter-konst , of grondregels over den klank en vervoeging der letteren : en de Spel-konst , of eenige waerneémingsen over het plaetsen , verdobelen , of verminderen der letteren , en het stellen der klank- of zin-teekens. Wy vleyen ons , dat alle de Schoólieren , die de vraegen en antwoórdten , in dit boeksken voorgesteld , zullen geleerd hebben , in staet zullen zyn , om de , daer op volgende voorbeélden van buyten te spellen ; waer by de Meesters of Meesteressen (volgens de bekwaemheyd der leerlingen) 'er nog andere van den zelve aard of klank kunnen voegen , om dus hunne Schoólieren gemeynzaem te maeken met alle de , zoo wel in- als uytheémsche woórdten , die in ons Land gebruykt worden : en meynen over de zelve het gevoelen der laetste en beste Schryvers , zoo Hollandschè als Brabandsche gevolgd te hebben , doch , indien wy iets aengaende de letter-klanken , of spel-regels over-

V O Ó R - R E D E .

geslaegen , of verkeerdlyk gesteld hadden , verzoeken wy aen alle Konst-vrienden dit aen ons , uyt liefde der Jongheyd , mede te deelen : belovende het zelve aenstonds in overweéging te neémen ; en beter bevonden hebbende , in den tweeden druk te veranderen ; terwyl ons oogmerk is te arbeyden

TOT NUT DER JEUGD.

INLEIDING.

AEngezien de *Spraek-konst* eene weétenschap is, doór de welke' men leert :

Ten eersten, hoe men de letters moet noemen, onderscheyden en uytspreeken, volgens den natuerlyken klank en de plaets die zy bekleeden.

Ten tweeden, hoe men de woord-leden (*syllabèn*) moet schikken, verlengen, verkorten, veranderen, aen-een-hegten, van-een-scheyden en behoorlyk uytspreeken, om'er

Ten derden, woorden van te maeken; niet alleen opregte Nederduytsche; maer ook eyge Naemen, en uyt andere taelen ontleende woorden, die men uyt nood mag gebruyken, de welke men niet alleen moet leeren uytspreeken, leézen, schryven en rangschikken; maer ook onderscheyden en verdeelen, volgens den oorsprong, het gebruyk en de afleyding of saemenvoeging, die'er vermaerde taelkundigen aengegeéven hebben; dus behoort deéze weétenschap verdeeld te worden in dry deelen; te weeten :

De *Letter-konst*, de *Spel-konst*, en de eygenlyke *Spraek-konst*.

EERSTE AFDEELING

Van de Letter-konst.

Vraag. **W**at is de Letter-konst ?

Antw. De volledige kennis der letteren ; doór de welke men de zelve leert onderscheyden in naem , gedaente , soórt , en klank , het zy alleen of ver-voegd met andere.

V. Hoe veél letters gebruyken de Nederlanders ?

A. Zoo voór de Nederduytsche woórden , als eyge naemen , heeft men 26 letters noodig , de welke aldus genoemd worden :

A, be, ce, de, E, ef, ge, ha, I, je, ka, el, em, en, O, pe, qu, er, es, te, ve, U, we, ix, Y, ze.

V. Is deéze benaeming der letteren altyd de zelve geweest ?

A. Neen , eertyds was , en tegenwoórdig is men nog in sommige schoólen gewoon , die anders te noemen ; maer deéze naemen worden'er van de kundigste Schryvers aen gegeéven ; om dat de zelve best met den natuerlyken klank van elke letter overeenkomen.

V. Worden de letters dan altyd uytgesproken gelyk haeren naem is ?

A. Meest alle ; doch de vyf eerste klink-letters hebben somtyds eenen korteren klank in onze tael , en onder de andere zyn'er ook eenige , die in de eyge naemen en vremde woórden van klank veranderen , gelyk wy van elke letter in't bezonder zullen aen-toonen.

V. Hoe veélerley is de gedaente der letteren ?

A. Onze tael , gelyk alle de noórd-sche taelen , gebruykte eertyds eene letter , die in druk en geschrift veél met het hoogduytsch over-een-kwam ; te wéeten :

Ouden Druk.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m	n	o
P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z.				
p	q	r	s	t	u	v	w	x	y	z.				

Oud Geschrift.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m	n	o
P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z.				
p	q	r	s	t	u	v	w	x	y	z.				

maer nu word byna alles gedrukt en geschreeven met de zelve letters, die men in de zuydelyke en westelyke landen van Europa gebrnykt: B. V.

Romeyn.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P
a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m	n	o	p
Q	R	S	T	V	U	W	X	Y	Z.						
q	r	s	t	v	u	w	x	y	z.						

Curcyf.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N
a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m	n
O	P	Q	R	S	T	V	U	W	X	Y	Z.		
o	p	q	r	s	t	v	u	w	x	y	z.		

Fransch Geschrift.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N
a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m	n
O	P	Q	R	S	E	V	U	W	X	Y	Z.		
o	p	q	r	s	t	v	u	w	x	y	z.		

A B C D E F G H I J
a b c d e f g h i j
K L M N O P Q R S
k l m n o p q r r s
T V U W X Y Z.
t v u w x y z.

V. Hoe veel soórten van letters zyn'er ?

A. Zonder te spreéken van de keél-letters, lip-letters, tand-letters enz., kan men de zelve verdeelen in twee soórten; te weeten: in klinkers (*vocaelen*) en in mede-klinkers (*consonanten*.)

V. Wat zyn klinkers en hoe veel zyn'er ?

A. Letters die eenen eygen klank hebben, zonder de welke men geen woórd, geene letter-greép; ja zelfs geene andere letter kan uytspreeken: en van die klink-letters zyn'er zes: A, E, I, O, U, Y: waer van'er vier gebruykt worden, om de andere letters te noemen; te weeten: de A in ha en ka, de E in be, ce, de, ef, ge, em, en, pe, er, es, te, ve, we en ze, de I in ix, en de U in qu.

Waerom noemt gy de andere mede-klinkers ?

A. Om dat zy geen klank van zich-zelve hebbende, met de klink-letter die'er by staet mede klinken, gelyk de 20 overige, be, ce, de, ef, ge, ha, je, ka, el, em, en, pe, qu, er, es, te, ve, we, ix en ze.

V. Zyn'er korte en lange klinkers ?

A. Ja : om dat het eenen algemeynen regel is, de **A, E, I, O** en **U**, lang uyt-te-spreeken alleen of op het eynde eener letter-greep staende, en kort in't midden, B. V. **ader, adder, ha, ham, he, hem, mi, mis, po, pot, nu, nut, dag, dagen, spel, spelen, gebod, geboden, min, Minos, Ur, Urias**; maer de **Y** klinkt altyd even lang, zoo wel in't midden eener letter-greep, als op't eynde: als blykt in de volgende woorden, **by, byl, my, myn, wys, wyzer, zyn, zynen** enz.

V. Is het altyd zeker dat de klink-letters, die alleen eene letter-greep uytmaeken, lang zyn, en dat de zelve van eenen mede-klinker gevolgd zynde, kort moeten uytgesproken worden ?

A. Alzoo'er, volgens het oud spreek-woord, geen regel zonder uytzondering is, kan men bybrengen dat de **A** niet lang klinkt in de woorden *anys* en *azyn*; om dat de *y* die altyd lang is, den toonval na zich trekt in't tweede woord-lid; en dat de *u* lang klinkt in de woorden *uw* en *uws*; alhoewel zy van den mede-klinker *w* gvolgd is.

V. Wat middel is'er om de klinkers in't midden van een woord-lid lang te doen klinken ?

A. Eertyds deed men dit, gelyk in andere taelen doór het byvoegen van eene stomme *e* op het eynde des woords; maer nu kan men de zelve verdobbelen, gelyk de Hollanders, met hunne **A, E, O, en U**, of men kan eene **E** by de klink-letters voegen, gelyk wy in Braband doen: B. V. van *bal* maekt men *bael* of *baal* enz: de welke men als dan dobbele klinkers noemt: zelfs voegt men sontyds, om nieuwe klanken te maeken, 'er nog andere klinkers by: B. V. eene *i*, eene *u* of eene *y*, en aen deéze vervoeging, geeft men den naem van twee-klank (*diphthong*) en als'er dry te gelyk worden uytgesproken, dan word dien galm dry-klank (*triphthong*) genoemd.

V. Hoe veel verdobbeldē klinkers, of twee en dry-klanken zyn 'er ?

A. 27 die alle in spelling of in uytspraek verschillen, te weeten :

AA in Vlaardingen	EE in beër	OO in hoop.
AE in aen	EI in heirkragt en ook in <i>Seine</i>	Oó in hoóp
AI in hair	EU in deur	OU in goud
AU in dauw	EY in reyn	OY in Oyevaer
AY in ay my, of Biscayen.	IE in zien	UE in duer
EE in been	OE in doen	UI in Guido
EE in beék	OI in oir	UY in buyt.

AEU in blaeuw	EEU in Ieuw	OEY in koey
AEY in fraey	IEU in nieuw	OOY in kooy.

V. Zyn 'er woorden die men met eene dobbel *a* dient te schryven ?

A. Ja : de eyge naemen der hollandsche steden, rivieren, en geslachten B. V. Alkmaar, Haarlem, de Waal, de Zaan, van Braam, van Spaan enz.

V. Waer toe dient AE ?

A. In 't midden der woorden, daer de *a* lang word uytgesproken, stelt men AE, om verschil te doen hooren tusschen bak en baek, plat en plaet, vragt en vraegt enz.

Den langen klank van <i>a</i> word ge- hoord in :	Den korten klank van <i>a</i> hoort men in :	Den verlengden klank van <i>a</i> is in :
adel	adder	aelmoes
baden	bakker	baenen
dadel	dampig	daeder
hagel	hakker	haegen
kamer	kandelaer	kaerdemaeker

laken-winkel	lasteragtig	laetdunkendheyd
mazelen	manhaftig	maetschappy
Napels	Nantes	Naarden
papegaey	paddestoel	paesch-avond
rademaeker	rammenassen	raedsel
sabel	sappig	saemen
tafel-laken	takkebossen	taelkundige
vader	vallen	vaeren
wapenen	wandeling	waekzaemheyd
zadel	zakken	zaed.

V. In welk woórd gebraykt men AI ?

A. In het zelfstandig naem-woórd hair, hoofd-hair, om dit te onderscheyden van haer, een voór-naem-woórd : sommige schryven ook koorn-*air* of *aer*.

V. Zyn'er veel woórdén die met AU geschreeven worden ?

A. Neen : want behalven de woórdén *Autaer*, *dauw*, *lauwer*, *Paus* en *pauw*, vind men geene andere als eyge naemen ; gelyk *Augustinus*, *Claudius*, *Paulus* enz.

V. Welke woórdén schryft men dan met AEU ?

A. Alle, die eenen langen en harden klank hebben, als :

blaeuw	flaeuw	graeuw
blaeuw-verwery	flaeuw hertig	graeuw bunders
klaeuwken	naeuwlyks	raeuw-hairig
geblaeuwd	verflaeuwd	benaeuwd.

V. Word den twee-klank AY veel gebruykt ?

A. Neen : want het woórdeken Ay my : 'schynt het eenigste te zyn dat met AY gespeld word, behalven de eyge naemen

Biscayen	Buenos-Ayres	Douay
Paraguay	Cayenne	Tay, Tockay.

V. Zyn'er geene woórden die men met A E Y moet spellen ?

A. Ja : als'er den zelven klank langer in gehoord word , gelyk in

baey-weéver	kraeye-nest	vlaeyen
draeykolk	maey-tyd	verwaeyd
fraeyheden	schapraey	zaey-land
haeye-vel	taeyheyd	zwaeyen.

V. Wat is'er van de B aentemerken ?

A. Dat zy zagter klinkt dan de P , gelyk men hoort in bael en pael , blank en plank enz , welk onderscheyd men minder kan hooren op 't eynde eener letter-greép , als in krab en krap , schrab en schrap , slab en slap enz , en dat de *b* nooyt wórd uytgesproken in 't woórd Embden den naem van eene Stad in Oost-vriesland.

Ziet hier woórden die met *b* geschreéven worden

in 't bēgin :	in 't midden	op 't eynde :
	dobbel :	

blaesbalg	brabbelaer	zee-krab
breék-bytel	liefhebber	spinne-web
bier-brouwer	kribbelen	peérde-krib
boek-binder	verdobbelen	wasch-tob
breuk-band	nagt-tabbaerd	zalm-schub.

V. Hoe klinkt de C ?

A. Deéze letter , die sommige tael-kundige voor geene nederduytsche willen herkennen , en nochtans noodig is in veele woórden , het zy alleen , of wel vervoegd met *h* , of tusschen *sh* , heeft meer dan eenen klank.

V. Hoe klinkt de C alleen ?

A. In de oprechte nederduytsche woórden , of ten minsten , die nederduytsch geworden zyn , klinkt zy

altyd als *s*, B. V. ceder, celleken, citroen, cingel, cyferen, cysn, cysken enz : maer in d'eyge naemen en ontleende woorden, heeft zy twee verschillende klanken, volgens de letters die 'er op volgen, te weeten : den klank van *s* of *k*.

V. Wanneer behoud zy haeren eygen klank als *s*?

A. Voór *e*, *i* of *y*, en de twee-klanken, die men als *e* uytspreekt, B. V. Cecilia, Cicero, Cyprianus, Caesar, Meccenas enz, als mede wanneer zy van onder geteekend is, B. V. Curaçao, *François* enz,

V. Wanneer heeft de C den klank als *k*?

A. In de eyge naemen en vrœemde woorden, als zy staet voór *a*, *l*, *n*, *o*, *r* en *u*; als mede op 't eynde eener letter-greep, B. V. Cato, Clemens, Cnejus, Constantia, Socrates, Hercules, Victoria enz.

V. Hoe klinkt de C met een H vervoegd?

A. Deézen dobbelen mede-klinker, die in het spelen nooyt van een gescheyden mag worden, heeft dry verscheyde klanken, te weeten : als eene scherpe *g*, als eene *k*, en byna als *s*.

V. In welke woorden moet men CH uytspreeken als eene scherpe *g*?

A. In de oprechte nederduytsche, die men wilt onderscheyden van andere, die den zelve klank hebbende, met *g* geschreeven worden: B. V. acht, *getal*, dicht, *dicht-stuk*; doch, *nochtans*; licht, *klaerheyd*; recht, *rechtveêrdigheyd*; slacht, *soort*; wech-neemen, *iet wech-neemen* enz, om die te onderscheyden van ik agt; dicht by; eenen dog; ligt, *niet zwaer*: regt, *niet krom*; eenen slag; eenen anderen weg neemen enz. : als niede in 't midden van de volgende woorden lachen, juychen, lichaem, loochenaer, kuchen enz.

V. Welke woorden zyn'er, waer in CH uytgesproken word als *k*?

A. Alle die , de welke uyt het grieksch ontleend zyn, gelyk Choor, Chrisma, Christus enz.

V. Zyn'er veële woórden in't gebruyk, waer in de CH word uytgesproken byna als *s j*?

A. Ja: alle de eyge naemen en woórden die uyt het *fransch* voordskomen, B. V. *Champagne, Charleroi, Charlotte, Campeche-hout* enz.

V. Hoe spreekt men de CH uyt, als'er eene *s* voor staet?

A. Deéze dry letters te saemen, worden in 't begin der letter-greepen wat scherper uytgesproken dan *s g*; maer op het eynde meest altyd als eene *s* alleen: B. V. *schaep, scheef, schip, schoól, schuer, schyn, was-schen, menschen, visschen, bosschen, musschen, eys-schen* enz., en op 't eynde der woórden *vasch, vleesch, Vlaemisch, Engelsch, Fransch, Hoogduytsch* enz. in de welke men byna niets anders hoort dan *s* alleen.

V. Zyn'er nog woórden die men met CK moet schryven, gelyk men voórtyds deed?

A. Ja: de eyge naemen van sommige steden in de noórd-sche landen of in Engeland: B. V. *Lubeck, Meckelenburg, den Necker, Stockholm, Corck, Yorck* enz.: als mede de naemen van sommige stam-huyzen, die nooyt in spelling veranderd mogen worden: B. V. *De Decker, Van Vaernewyck* enz.

V. Hoe klinkt de D?

A. Deéze letter klinkt in 't begin der woórden veël zagter dan de *t*: B. V. *dak, tak, den, ten, dien, tien, doen, toen, dugt, tugt, dyk, tyk* enz. welk onderscheyd men bezonder moet doen hooren aen kinderen die eene scherpe uyt-spraek hebben; maer op het eynde der woórden hoort men byna geen verschil tusschen deéze twee letters; en dit is de reden dat men zoo dik-

wils mist, met de *t* in de plaets der *d* te stellen: schryvende bant voor band, wint voor wind; het welk een groot onderscheyd in de beteekenis maekt; want *bant* en *wint* zyn werk-woorden, en *band* en *wind* zyn naem-woorden.

V. Hoe kan men weeten of de woorden met eene *d* moeten eyndigen, of wel met eene *t*?

A. Ten eersten: met de woorden in 't meervoud te stellen, of 'er eenige letters by te voegen, B. V. men schryft land, kind, moed enz. met eene *d* om dat men 'er van kan maeken landen, kinderen, moedig, waer in men duydelyk eene *d* hoort: in tegenael word kant, pint, zoet enz. met eene *t* geschreeven; om dat 'er van gemaekt word kanten, pinten, zoeter enz.

Ten tweeden: kan men het grond-woord nazien, waer van de zelve gemaekt worden; want men gebruykt eene *d* op het eynde der woorden: ik bband, gy zend, hy vind, zy word, men schud, het lyd enz. om dat zy voordkoemen van branden, zenden, vinden, worden. schudden, lyden; waer in de *d* noodig is: daerentegen schryft men met eene *t* de woorden gy spant, hy kent, zy wint, daer schort, men nut, het byt enz. om dat zy voordkonien van spannen, kennen, winnen.

V. Dit is genoeg te verstaen van de dry laetste: schorten, nutten en byten, daer men de *t* in hoort; maer de dry eerste, te weeten: spannen, kennen en winnen hebben geene *t*: dus, mag men die schryven gelyk men wilt?

A. Neen: aengezien de letter *t* de ken-letter is van den tweeden en derden persoon enkelvoud, mag men die woorden nooyt met *d* eyndigen; zelfs stellen de hedendaegsche taekundigen in Holland, eene *t* na de *d*, in die twee persoonen der werk-woorden uytgaende in *den*: schryvende gy *schendt*, hy *verblindt* enz.;

alhoewel zy geene andere woorden meer met *dt* eyndigen, gelyk eertyds gedaen wierd; doch dit gebruyk word in Braband doór niemand gevolgd.

V. Moet men de woorden bemind, betaeld, herhaeld, geloofd, verdord enz. met eene *d* eyndigen, of wel met eene *t*?

A. Somtyds met *t*, als zy den tweeden of derden persoon van een werk-woord uytdrukken: B. V. gy bemint, hy betaelt, zy herhaelt, men geloofd, den boom verdort: en somtyds schryft men de zelve woorden met *d*, als het deel-woorden (*participia*) zyn: B. V. hy word bemind, zy heeft betaeld, men had herhaeld, gy hebt geloofd, hy was verdord enz. welke deel-woorden in de meeste taelen veranderlyk zynde, het in onze tael niet zouden kunnen zyn, als men die met *t* schreef; maer wel als zy met eene *d* geschreeven worden; want dan kan men'er van maeken beminde kinderen, betaelde goederen, herhaelde woorden, geloofde stellingen, verdorde boomen.

V. Wat is'er van de *d* nog aen-te-merken?

A. Dat men deéze letter dikwils uyt laet, om de woorden te verkorten, in welk geval men de volgende klink-letter moet teekenen met eenen *circumflexus* of kappeken: B. V. als men schryft blaëren, voór blade-ren; Neêrland, voór Nederland; broër, voór broeder enz: het welk, misschien de oorzaak is, dat men in de gemeynzaeme spreek-wys de *d* tusschen twee klinkers zelden uytspreekt; want in de woorden laeden, breedden, wieden, rooden, kruyden en ryden, hoort men eerder eene *i* dan eene *d*; en zelfs word zy geheel verzweégen, in de woorden, ik deéd, ik treéd, ik ryd enz.

V. Hoe klinkt de letter E?

A. Deézen klinker heeft dry verscheyde klanken: want wy hebben eene korte, eene lange, en eene heldere *e*: zelfs is zy in sonnige woorden geheel stom, en in andere byna stom.

V. Wanneer is de E kort ?

A. Ten eersten : in alle de laetste letter-greépen der naem-woórdén die met *e* eyndigen : als aerde, bende, zonde, hoogte, ziekte enz. -als mede in de onvolmaekte tyden (*imperfecta*) en in de byvoegende wys (*conjunctivus*) der werk-woórdén: B. V. ik bande, gy dankte, hy strafte, zy stoorde, dat ik geéve, dat hy ontfange, dat ik vonde, dat hy zógte enz.

Ten tweeden, in de eerste letter-greépen der naem-, werk-, deel-en by-woórdén, die beginnen met *be* of *ge*, B. V. bevel, bekwaem, begeéren, bedroógen, behalven, gebod, gelyk, geschieden, gesteld, genoeg enz.

Ten derden : in 't midden van sommige saemengestelde woórdén : B. V. schilderagtig, verhandeling, onredelyk, zedeloos enz.

V. In welke woórdén moet men de E lang uytspreeken ?

A. In alle die, waer in zy eene letter-greép alleen uytmaekt, en ook in eenige waer zy de zelve sluyt, als deéze : edel, egel, eland (een dier) even, ezel, voords in bever (een dier) degen, gevel, hevig, bezig, meter, neder, pepor, reken, schedel, veder, weder, zedig enz. die sommige teekenen met het scherp-geluyd-teeken. (*acutus.*)

V. Zyn'er veéle woórdén waer in de E eenen heleren klank heéft ?

A. Ja : alle die, in de welke zy tusschen twee medeklinkers staende, den toonval (*accent*) na zich trekt : B. V. in 't eerste woórd-lid van besten, dekker, gespen, ketter, lessenaer, messe-maeker enz. in 't tweede woórd-lid van bevel, bestel, ik beken, ik gewen, ik bevestig enz.

V. 'Gebeurt het dikwils dat de E stom is ?

A. Ja : ten eersten is zy geheel stom als zy dient om andere klinkers te verlengen; gelyk in baeren,

lieden, hueren enz: waer in de *a*, *i* en *u* alleen gehoord worden.

Ten tweeden is zy byna stom, in't meervoud der zelfstandige naem-woorden; als dagen, wegen, houden enz.

Ten derden: in de toevoegelyke naemen die voór het mannelyk geslacht dienen; als goeden, besten, langen, korten, hoogen enz.

Ten vierden: in de onbepaalde wys van alle onze werk-woorden: B. V. vraegen, geeven, schieten, koopen, schueren, vylen enz: uytgenomen in de woorden die eyndigen met twee korte letter-greepen; gelyk bladeren, rekenen, kinderen, handelen, ketenen, mandeken, lammeken enz. waer in men de laetste *e* nog iet meer hoort dan de voórgaende.

V. Hoe klinkt de dobbel E ?

A. Deéze word op dry verscheyde wyzen uytgedrukt, te weten: met eenen harden, met eenen zwaeren, of met eenen vermengden klank.

V. Wanneer moet men EE hard uytspreeken ?

A. Zoo dikwils als men een scherp-geluyd-teecken boven de tweede *e* ziet: B. V. eeten, geeven, neemen, steelen, weeten, bezweeken enz.

V. Waer aen kan men zien dat EE zwaer moet uytgesproken worden ?

A. Aen het zwaer geluyd-teecken (*circumflexus*) dat ook boven de tweede *e* staet, in alle de woorden die sommige in Braband met *ei*, en in Hólland met *ae* schryven: B. V. keers, leérzen, peérd, veérdig, weérde enz.

V. Wat noemt gy den vermengden klank ?

A. Een en klank die men aen *ee* geeft in menige Nederduytsche woorden, daer 't schynt eene *i* in

gehoord te worden : als een, deeg , feest, geestig enz. op. de welke men nooyt eenig teeken stelt.

Woorden 'die met de dobbel EE gespeld worden :

harden klank : zwaeren klank : vermengden klank :

beëksken	beërken	beentje
deelzaeger	deërlyk	deelhebber
geëven	geërne	geestig
heefdeeg	heêrdstede	heerschzugtig
keel-verkooper	keël-ader	keerkringen
leës-lust	leértouwer	leergierig
meel-zak	neëring	meermaels
neef	peërds-hair	peel-land
peésagtig	rechtveêrdig	reedery
scheëps-volk	scheër-bekken	scheefhoekig
theé-tafel	teër-roeden	teeken-kryt
veel-hoek	veër-schip	vee-merkt
weef-getouw	weêrdigheyd	wees-meester
zeëghaftig	zweëren	zeel-draeyer.

V. Gebruylt men dikwils EI ?

A. Neen ; want behalven de woorden *heir* en *meir*, die de beste Schryvers aldus spellen, zyn'er maer weynige eyge naemen, als *Seine*, *Manheim* enz. nogtans vind men de volgende woorden ook by de beste Schryvers met *ei* gespeld

zynde eyge naemen uyt het Hoogduytsch :

Beilstein	Heilbron	Meisenheim
Ehrenbreitstein	Weimar	Rheinstein enz.

en menigvuldige andere Duytsche Steden, die uytgaen in *heim* of *stein*, en uytgesproken worden *heym* en *steyn*.

V. Wanneer gebruykt men EU ?

A. In de woorden gebeuren, deur, keur, scheur, treuren enz.

V. Waer toe dient EY ?

A. Aengezien de *y* alleen lang van klank is, kan dcéze *diphong* voór geenén verlengden klinker geteld

worden, gelyk *ae* en *ee*; maer 't gebruyk schynt de zelve ingevoerd te hebben, om onderscheyd te maeken tusschen sommige woorden, als :

by, <i>hier by</i>	plyten, <i>om te vaeren</i>
Bey, <i>moorschen Vorst</i>	pleyten, <i>voór't gerecht</i>
hy, <i>voórnaem-woórd</i>	rys of ryst, <i>om te eeten</i>
de hey, <i>onbebouwd land</i>	reys, <i>buyten 's lands</i>
lyden, <i>uytstaen</i>	vyl, <i>gereedschap</i>
leyden, <i>geleyden</i>	veyl, <i>klim op</i>
my, <i>voórnaem</i>	wy, <i>eersten persoon</i>
Mey, <i>maend</i>	de wey, <i>voór de beesten</i>
myd u, <i>van myden</i>	zyde, <i>de rechte zyde</i>
meyd, <i>dienst-maegd</i>	zy zeyden, <i>van zeggen enz.</i>

nogtans zyn'er sommige woorden die men met *ey* schryft zonder eenig onderscheyd te kunnen maeken, als keyzer, veylig en weynig.

V. In welke woorden hoort men EEU?

A. In de volgende :

eeuw	flambeeuw	geeuwen
Hebreeusch	leeuw	meeuw
spreeuw	schreeuw	zeeuwsch.

V. Hoe klinkt de letter F?

A. Wat scherper dan de *v*, welk onderscheyd men hoort in de woorden fael en vael, fel en vel, fiel en viel enz.

V. Wat is'er van deéze letter nog aen-te-merken?

A. Dat zy van de beste taelkundigen als eene sluyt-letter gebruykt word, daer men de *v* in tegendeel als eene beginnende letter bezigt, en diensvolgens dat men ze verandert in *v* om het meervoud der naemwoorden te maeken; want van duyf, maekt men duyven; van hof, hoven; van schaef, schaeven; als mede in de uytgangen der toevoegelyke naemwoorden;

want van doof, maekt men doove, dooven, doover; van grof, grove, groven, grover; enz uytgenomen als de scherpe uyt spraek in het byvoegen niet verandert, in welk geval men de *f* verdobbelt, gelyk in straf, straffen; laf, laffen enz.

V. Wat klank heeft de letter G ?

A. Deszelfs klank komt uyt de keel, en is veel zachter dan dien van *ch*; als blykt in de woorden wy lachen, wy lagen, echel, egeel, loochenen en logenen enz.

V. Word deéze letter niet somtyds *zje* genoemd gelyk in 't fransch ?

A. Ja : by sommige; maer deéze benaeming dient geheel verworpen te worden, in de opregte Nederduytsche woorden, om te beletten dat de woorden genegen, gegeeven enz. niet worden uytgesproken als *zjenezjen*, *zjezjeéven*.

V. Zyn'er dan geene woorden waer in die letter deézen klank vereyscht ?

A. Ja : in deéze die uyt het fransch of andere taelen ontleend zyn, behoud zy den regel van de *c*, en word geheel anders uytgesproken voór *e*, *i*, en al wat dien klank heeft, dan voór de andere klinkers of medeklinkers: B. V. *gage*, waer in men twee verscheyde klanken hoort, den eersten gelyk in de woorden *gouvernement*, *globe*, *gramme* enz. en den tweeden gelyk in *generael*, *regiment*, *chirurgyn* enz.

V. Wat is er van deszelfs klank nog op-te-merken ?

A. Dat deéze letter op't eynde eener letter-greép staende, het zy alleen, of van eene *t* gevolgd, den zelve klank heeft als *ch*; welke twee letters in de oude Spraek-konsten doórgaens te vinden zyn: daer de nieuwe in tegendeel, om de kortheyd eene *g* stellen in de woorden: kragt, slegt, nigt, gedrogt, zugt enz.

ten waere men somtyds *ch* gebruykte om het verschil tusschen sommige woorden te toonen; als blykt in de voorbeelden die wy voor *ch* gegeeven hebben.

V. Hoe word de G uytgesproken als zy met de *z* eene letter-greep eyndigt?

A. Byna als *k*: (maer dit is een spraek-gebrek)
 B. V. lang, ring, jong, het welk de rede is dat men in de oude brieven en boeken vind; *lankzaem*, *koninkryk*, *jonkheyd*, *sprinkhaen*, de welke moeten geschreeven worden langzaem, koningryk, jongheyd, springhaen.

V. Wat klank heeft de letter H?

A. Deéze letter word uytgesproken in onze tael met eene ophaeling uyt de borst, en het openen des monds, gelyk in't fransch woórd *honte*, in't engelsch *here*, in't hoogduytsch *haben* enz. om dus het verschil te laeten hooren tusschen al en hal, aelen en haelen, eer en heer, elft en helft, inkt en hinkt, oog en hoog, oud en houd, uer en huer, uyen en huylen, Y (rivier) en hy, ys en hys enz.

V. Zyn'er eenige woorden waer in deéze letter moet geschreeven, en niet mag uytgesproken worden?

A. Ja: in sommige eyge naemen en vremde woorden, als'er eene *r* of *t* voor staet: B. V. Rheebok, den Rhyn, Thamar, Thienen, Thomas, Thymus.

V. Wat klank heeft den klinker I?

A. Deéze letter heeft twee verscheyde klanken; te weeten lang en kort.

V. Wanneer is zy lang?

A. Als zy op haer zelve staende eene letter-greep uytmaekt; gelyk in't woórd iver enz. als mede op't eynde eener letter-greep: B. V. diamant, Midas, Simon, violetten enz.

V. Wanneer is zy kort?

A. Zoo dikwils zy in de zelve letter-greép van eenen mede-klinker gevolgd word; gelyk in de woorden *bidden*, *dingen*, *ingang*, *koningin* enz.

V. Welke klanken maekt men van de letter I?

A. Den twee-klank *ie* en den dry-klank *ieu*, en volgens de Hollandsche taelkundigen ook de dobbelè *ij* die zy in de plaets van de *y* gebruyken.

V. Wanneer gebruykt men IE?

A. Als men in het midden eener letter-greép den langen klank van *i* wilt doen hooren, moet men 'er, gelyk by de andere *vocaelen*, eene *e* byvoegen: B. V. *bier*, *diep*, *gier*, *hier*, *verliest*, en in't begin der woorden *iet* en *Ierland*.

V. Zyn'er veele woorden die met IEU geschreeven worden?

A. Neen: want het woord *hieuw*, van *houwen*, de *kieuwen* van eenen visch, en *nieuw*, met al *wat*er van gemaakt word, zyn de eenigste.

V. Hoe klinkt de letter J?

A. Gelyk in de woorden *Jagt*, *bejegenen*, *jicht*, *jong*, *verjaeren*, *toejuychen* enz.

V. Behoud de J altyd den zelven klank?

A. Neen: in de eyge naemen en bastaerd-woorden klinkt zy byna als of'er eene *s* voor stond: B. V. *Jacobus*, *Jerusalem*, *Joannes*, *Judocus* enz.; maer by de Hollanders behoud zy den natuerlyken klank.

V. In welke woorden moet men de K gebruyken?

A. In alle opregte Nederduytsche, die eertyds door sommige met *c* geschreeven wierden, en nu met *k*, gelyk in de volgende:

B

in 't begin :	dobbel :	op 't eynde :
kalfs-kop	aenpakken betrekkelijk inwikkeling	haek overtrek oogeblik enz.
kelder-beuken		
kinder-kamer		

V. Moët men somtyds de C in plaets van de K gebruyken ?

A. Ja : maer alleen in de eyge naemen en ontleende woorden uyt het latyn, fransch, of andere taelen : als *Carolus*, *Catharina*, *Corinthen*, *Capitael*, *Cathedraele* enz.

V. Hoe klinkt de letter L ?

A. Haeren klank word gehoord in de volgende woorden :

laet, leden,	liedeken,	lofelyk,	lust-plaets,
lyk-klagt,blad,	flambeeuw,	kleed,	plaet, vlag.

V. Wat is'er van deéze letter aen-te-merken ?

A. Dat zy schynt van plaets te veranderen, in sommige, uyt het fransch ontleende woorden en eyge naemen : B. V. *Jonquille*, *quadrille*, *Marseille*, *Montreuil* enz: waer in men na de *l* nog eene *i* of *j* schynt te hooren.

V. Wat is'er van de M aen-te-merken ?

A. Dat zy gebruykt word in 't begin, in 't midden en op 't eynde der letter-greëpen : in 't begin word zy gehoord in de woorden man, mild, mond, mer, muys, myl: in 't midden, in smal, smeltest, smissen, smyten, damp, kemp, amt, hemd, klimt, enz. en op 't eynde in bloem, boom, naem, riem, schuym enz.

V. Hoe klinkt de letter N ?

A. Gelyk in de volgende woorden nat, net, niet, noot, nut, nyd, knaep, knegt, snood, lang, pint, wond, münt, aen, een, in, loon, dun, fyn enz.

V. Wat is'er van deéze nog aen-te-merken?

A. Dat zy moet gesteld worden op't eynde der zelfstandige naem-woorden in 't meervoud; maer nooyt by de toevoegelyke, ten waere zy als zelfstandige gebruykt wierden: B. V. de groote wegen, de hooge huizen, de dikke stokken; als mede op het eynde van alle de nederduytsche werk-woorden in de onbepaalde wys, en in den eersten en derden persoon meervoud: B. V. aenlanden, beminnen, inkomen, wy liggen, wy neemen, zy snyden, zy zweeren enz.

Eyndelyk toont deéze letter het verschil tusschen het manlyk en vrouwlyk geslacht, in de uytgangen der toevoegelyke naem-woorden; B. V. eene groote, schoone en wyd-vermaerde Stad: eenen grooten, schoonen en wyd-vermaerden hof: ook dient deéze letter dikwils om het tegendeel te doen zien, gelyk in de woorden *ergens* en *nergens*, *iet* en *niet*, *iets* en *niets*, *iemand* en *niemand*, *ooyt* en *nooyt* enz.

V. Hoe klinkt de letter O?

A. Deézen klinker heéft, gelyk de andere,

Ten eersten: eenen langen klank op het eynde eener letter-greép: B. V. bodem, goden, koker, loten, moker, oven enz: uytgenomen als de volgende letter-greép den toonval na zig trekt: B. V. ovael, olyvent enz.

Ten tweeden: eenen korten klank in 't midden der letter-greépen: B. V. bol, dor, God, hof, kop, los, mot, nog, past, rok, storten, volkeren, worstelaer, zolder enz.

V. Verandert de O somtyds van klank?

A. Ja: want in navolging der duytchers die dikwils hunne *o* veranderen in *ö* of *eu*, verandert men somtyds die twee klanken in *eu*, zeggende gemeenzaem voór molen, *meulen*; voór Loven, *Lewen*; voór logen, *leugen*; voór bors, *beurs* enz. en som-

tyds verandert de *o* in *u*, als men in plaets van dobbel, jonst en konst, schryft en uytspreekt *dubbel*, *gunst* en *kunst*.

V. Hoe klinkt den twee-klank OE ?

A. Gelyk de *u* in de spaensche, italiaensche, engelsche, boogduytsche en deénsche taelen, of gelyk *ou* in't fransch: B. V. boek, doet, goed, moeder, voet enz.

V. Hoe klinkt OI ?

A. Men hoort deézen twee-klank alleen in de woórden oir, ivoir en momboir, waer in zy klinkt als *oo*; maer in sommige eyge naemen heeft zy eenen franschen klank: B. V. *François*, Doopnaem, *Oise* en *Loire*, rivieren in Vrankryk enz.

V. Hoe klinkt de dobbele O?

A. Deéze heeft twee verscheyde klanken, te weeten: den harden en den gemengden klank.

V. Hoe onderscheyd men de zelve ?

A. Door het scherp geluyd-teeken, het welk men op de tweede *o* stelt in alle woórden waer in men *oo* lang moet uytspreeken: B. V. bloózen, doórn, koórts, loóven, noóten, poólsch, zoón enz.

V. Welk teeken stelt men op den gemengden klank van OO ?

A. Deézen klank blyft ongeteekend; als blykt in de woórden boom, doop, groot, hoog, koopen, loonen, moorden enz.

V. Hoe klinkt OU ?

A. Deézen twee-klank word gehoord in de woórden bouw, koud, mouwen enz. waer in zy klinkt gelyk in't Engelsch woórd *now*; maer in sommige woórden ynt het Fransch ontleend, klinkt *ou* gelyk onze *ae*: B. V. *fourier*, *gouverneur*, *ouverture*, *Toulouse* enz.

V. In welke woorden hoort men OY ?

A. In 't woord oyevaer, en in de eyge naemen *Moyses, Savoyen* (waer van de koolen hunnen naem ontleend hebben) *Roye* in Picardien enz. die alle kort worden uytgesproken.

V. Wanneer gebruykt men OEY ?

A. In de woorden boey, foey, groeyen, koeyen, roeyer, vloeybaer enz.

V. Zyn'er ook woorden die men met OOOY schryft ?

A. Verscheyde, als dooyen, foeyken, gooyen, hooy, kooy, looyer, nooyt, ooyt, schooyer, vlooy enz.

V. Hoe klinkt de letter P ?

A. Veél scherper dan de *b*, gelyk in de woorden, haer en paer; beér en peér; bier en pier; buyk en puyk; byl en pyl; tobben en toppen.

V. Wat is'er van de P aen-te-merken ?

A. Dat zy, vervoegd zynde met de *h* in veële eyge naemen en uyt het Grieksch ontleende woorden, klinkt als *f*: B. V. *Pharaö, Ephesen, Philippus, Philosoóph, Phedrus, Propheet, Philadelphia, Ephod, Josephus, Phrygien* enz.

V. Hoe klinkt de letter Q ?

A. Deéze letter heeft men alleen noodig voór de eyge naemen en vrende woorden. waer in zy, met de *u* vervoegd zynde, klinkt gelyk *kw*: B. V. *quatertemp, consequentie, Quirinus, quotisatie* enz; want alle de oprechte Nederduytsche woorden die men nog in sommige Woorden-boeken met *qu* vind, moeten met *kw* gespeld worden; om dat het redelyk is, Nederduytsche letters te gebruyken in Nederduytsche woorden; gelyk *kwaed, kwam, kwellen, kwetsen, kwik-zilver, kwyt-schelding* enz. en geene *kw* te ge-

bruyken in de vremde, gelyk *qualificatie*, *quantiteyt*, *quittantie* enz.

V. Wat is 'er van QU nog aen-te-merken?

A. Dat deéze dobbele letter als eene enkele *k* word nytgesproken, in woórden die uyt het fransch ontleend zyn: B. V. *choqueéren*, *critiqueéren*, *gebloqueéert* enz. als mede in de woórden *musique*, *politique*, *Rhetorique* enz. die sommige met *yk* eyndigen (men weet niet waerom) en andere met *iek*; dit is beter en word doór goede Schryvers gevolgd, bezonder in saemengestelde woórden; maer anders dunkt ons best te zyn, als men een vremd woórd moet gebruyken, het zelve te schryven gelyk in de tael daer het uyt ontleend is.

V. Hoe klinkt de letter R?

A. Deéze letter, is voór sommige moeyelyk om uytte-spreéken; en daerom moet men zig van jongs af gewennen de tong zoodaenig te beweégen, dat men de *r* hoort ratelen; gelyk in de woórden:

Raedsheeren	verwarren	aenvoerder
rederyk-konst	sterrekyker	eerroover
ridder-spoóren	myrrhe-trosken	inschryver
roemrugtig	aenporrende	overzetter
ruytery	loriendraeyer	uytwerker
rigtsnoer	rammelaer	zyerkramer.

V. Hoe klinkt de letter S?

A. Veél scherper dan de *z*, gelyk men hoort in den verschillenden klank der volgende woórden: *sak* en *zak*; *sullen* en *zullen*; *gesuld* en *gezult*; (*gezouten*) en alle andere die met een scherp geblaes worden uytgesproken, als *saemen*, *sedert*, *simpel*, *soldaet*, *suyker*, *Syringa* enz; als mede voór alle de mede-klinkers, uytgenomen de *w*: B. V. *schand*, *slap*, *smaed*, *span*, *stad*, en op het eynde naer de voordbrengende wys

(*genitivus*) der manlyke en onzydige woórden ; als 'svaders, 'slands enz., als ook in het meervoud der woórden, uytgaende in el, en, of er, B. V. de ketels, de degens, de bekers enz.

V. Behoud de S altyd den zelven klank ?

A. Neen : in eyge naemen en vremde woórden, tuschen twee klinkers staende, heeft zy eenen zagten klank als de Z : B. V. *Basa, Jason, Theresia, The-seus, Josephus, Cresus, divisio* enz.

V. Hoe klinkt de letter T ?

A. Veél scherper dan de *d*, gelyk de voorbeelden, voór de letter *d* gegeéven, genoegzaam aentoonen.

V. Wat is'er van de *t* aen-te-merken ?

A. Dat zy, in vreemde woórden voór eene *i* staende, die van eenen anderen klinker gevolgd word, den klank aenneémt van *s* : B. V. *Elevatie, gratie, transsubstantiatie* enz. leést of'er stond *Elevasie, grasie, transsubstantiasie* ; uytgenomen als'er eene *s* voór de *t* staet ; want dan houd de *t* haeren natuerlyken klank : B. V. *amnistie, hostie, questie* enz.

V. Hoe klinkt de letter V ?

A. Deézen mede-klinker heeft eenen zeer zagten klank, gelyk in de woórden vader, veél, vinden, voór, vullen, vyf, vlam, vreémdeling enz.

V. Wat is'er van deéze letter aen-te-merken ?

A. Dat zy, volgens de beste taelkundigen nooyt op het eynde eener letter-greép ; maer altyd aen het begin gebruykt word, en by gevolg dat men deéze twee letters te saemen moet verwisselen ; zoodaenig, dat de woórden in het enkelvoud met eene *f* eyndigende, in het meervoud eene *v* vereysschen : B. V. graf, graven ; dreéf, dreéven enz. ; in tegendeel, dat de werk-

woorden in de onbepaalde wys uytgaende in *ven*, deézen uytgang veranderen in *f*, om'er den eersten persoon van te maeken: B. V leéven, ik leef; schryven, ik schryf enz.

V. Hoe klinkt de letter U?

A. Deézen klinker heéft gelyk d'andere eenen korten en langen klank, den eersten hoort men in de woorden gebukt, gedund, gezugt, en den tweeden in deéze eyge naemen *Nabuchodonosor, Jerusalem, Uriel* enz.

V. Welke klanken worden'er met de letter U gemaakt?

A. Met de *u* op't eynde maekt men de twee-en-dryklanken *au, eu, ou, aeu, eeu, ieu*, gelyk men in de voorgaende voorbeelden gezien heéft; maer als men de *u* van voór stelt, maekt men'er van *ue, ui* of *uy* als blykt in de woorden duerzaam, schuer, *Guibertus, Guilielmus*, duyzend, uytsluyten enz.

V. Is de U nooyt stom?

A. Ja: in sommige vreemde woorden, daer zy dient, om de *g* hard te doen uytspreeken, als in *Languedoc, Longueville* enz.

V. Wat is'er van de W aen-te-merken?

A. 1.º Dat zy met de *k* moet gebruykt worden in de woorden die sommigen met *qu* schryven, als *kwaelen, kwellen*, gelyk wy nog gezegd hebben.

2.º Dat zy voóraf gegaen is van de *z* en niet van de *s* (gelyk de andere mede-klinkers) in de woorden *zwaer, zweéren, zwitser* enz.

3.º Dat zy byna stom is op het eynde der woorden, alwaer zy den voórgaenden klinker lang maekt, als blykt in het woord *uw*, en eygentlyk dient om het meervoud gemaklyker te maeken, als in *leeuw, leeu-*

wen; kieuw, kieuwen; vrouw, vrouwen; en 4.º, Dat zy doór de Hollandsche Schryvers in plaets van de *v* gesteld word in de woórden wraek, wreéken, wringen, gewroóken enz., de welke wy hier te land met *v* schryven.

V. Hoe klinkt de letter X ?

A. Deéze letter die alleen gebruykt word in onduytsche woórden en naemen : gelyk *Alexander, Artaxerxes, Sexagesima*, klinkt in de zelve als *ks*, welke twee letters men in der zelve plaets moet gebruyken, in alle de oprechte Nederduytsche woórden, die eertyds met *x* geschreeven wierden, als bliksem, ekster, jaerlyks, Ryksdaelder, zulks enz.

V. Heéft deéze letter altyd den zelve klank ?

A. Om dat het aen veéle te moeyelyk valt, een woórd met *ks* beginnende, uyt-te-spreéken : heéft het misbruyk ingevoerd die uyt-te-spreéken als eene scherpe *s* in't begin der eyge naemen *Xaverius, Xantippe, Xerxes, Xenophon* enz.

V. Hoe klinkt de letter Y ?

A. Deézen klinker heéft twee verscheyde klanken, te weéten : eenen harden langen klank in de oprechte Nederduytsche woórden : als *by, dyk, krygen, waerschynelyk* enz. en den klank als *i* in de woórden die uyt het grieksch ontleend zyn ; als *Egypten, Mysterie, Phrygien, Symbolum* enz.

V. Is de Y altyd eene klink-letter ?

A. Neen : zy word als mede-klinker gebruykt, en klinkt als *j*, in sommige Engelsche naemen : als *Yarmouth, Yorck*, zoo ook in *Yard*, zekere ellemæet, en *Yacht*, vaertuyg.

V. Wat is'er van de Y aen-te-merken ?

E

A. Dat zy tusschen twee klinkers staende, dobbel uytgesproken word, als *i* en *j*, gelyk men hoort in draeyen, vleyen, roeyen, gooyen en kruyen, welke woorden de Hollanders aldus verdeelen: draai-jen, vlei-jen, roei-jen, gooi-jen, krui-jen, waer in men dan *i j* ziet in de plaets van *y*, het welk misschien de reden is dat men deéze twee letters in de plaets van de *y* ziet stellen, in de werken der beste hollandsche Schryvers, die de *y* geheel uyt onze tael zoeken te bannen, en maer alleen in bastaerd-woorden gebruyken, daer zy den klank van *i* heeft; gelyk men ziet in de Spraek-konsten van *Zeydelaer*, van *Bolhuis* en van *Siegenbeek*: doch in Braband denkt men daer geheel anders over, en men gebruykt de letter *y* in de voórgemelde woorden.

V. Hoe schryven de Hollanders dan de twee en dry-klanken die wy met *y* spellen?

A. In de plaets van *ay*, *aey*, *ey*, *oy*, *oey*, *ooy* en *uy* gebruyken zy *ai*, *aai*, *ei*, *oi*, *oei*, *ooi* en *ui*, en voór de *y* alleen neémen zy *i j*, dus maekt dit eene andere schikking in hunne Woórd-boeken, het welk de leerlingen, die zig van Halma, Marin, of Winkelman bedienen, dikwils doet zeggen, *dat'er de woórd-niet in staen*: en daerom behooren de Onderwyzers hen dit verschil te doen opmerken:

V. Moet men de woórd-n die volgens de Hollandsche spelwyze gesteld zyn, dan anders uytspreeken?

A. Neen: want al-hoe-wel'er in Vlaenderen, Zee-land, Gelderland en elders sommige plaetzen zyn, daer men de *y* als *i* uytspreekt, boort men nogtans in aenzienlyke Steden van Braband en Holland deéze letter als *y* klinken, gelyk in't Engelsch woórd *by*, en in liet Hoogduytsch *zwey*, welchen klank aen onze tael bezonder eygen zynde, niet wel doór *i*, het zy enkel of dobbel uytgedrukt word; en diensvolgens vinden wy best van de woórd-n *my*, *rykelyk*, *wysheyd* enz. in navolging van veéle goede Hollandsche Schryvers,

en voórnaementlyk van de in Braband alom bekende taelkundigen *J. Des Roches* en *J. Ballieu* te schryven met die letter, die de Nederlanders *y*, de Franschen *i grec*, de Hoogduytschers *upsilon* en de Engelsche *wy* noemen.

V. Hoe klinkt de letter Z ?

A. Veél zagter dan de *s*, gelyk men boort in de uyt-spraak der volgende woórdén: zalig, zeker, ziltig, zomer, zuyver, zyden, zwaluwe, zwemmen enz.

V. Wat is'er van de Z aen-te-merken ?

A. Dat deéze letter vermaegschapt zynde met de *s*, gelyk de *v* met de *f*, ook de zelve regels volgt: te weeten: dat de *z* om haeren zagten klank, nooyt als sluyt-letter gebruykt, maer altyd doór de *s* herplaetst word, op het eynde der letter-greépen: derhalven maekt men van het werk-woórd leézen, ik leés; van bloózen, ik bloós; en van reyzen, ik reys enz. in tegendeel word de *z* als beginnende letter in de plaets der *s* gesteld; als men het meervoud maekt of eenige letter-greépen'er by voegt: B. V. van baes maekt men baezen; van wees, weezen; van vlies, vliezen; van dwaes, dwaezen; van roos, roozen enz.

Eyndelyk dat de *z* op het eynde van sommige eyge naemen als *s* word uytgesproken, gelyk in het woórd Suez, vermaerde land-engte tusschen Asia en Africa. Fez, Stad en Koningryk in Africa.

TWEEDE AFDEELING

Van de Spel-konst.

V. **W** At is de Spel-konst ?

A. **W** De naeuwkeurige waerneéming van alle de regels, volgens de welke men de klink-letters zoodanig weét te plaetsen, te verdobbelen, te teekenen en

met andere letters te vervoegen, dat men'er alle de klanken onzer tael door uytdukt, de welke by een gevoegd zynde, tot woorden gemaekt worden.

V. Hoe noemt men die klanken ?

A. Letter-greépen, om dat zy uyt verscheyde letters bestaen; en woórd-leden, om dat zy maer de deelen of de leden zyn, die te saemen het lichaem des woórdts nytmaeken.

V. Hoe veel letters moet men gebruyken voor elke syllabe of woórd-lid ?

A. Somtyds een, als in *u*; of twee, als in *uw*; of dry, als in *uws*; of vier, als in *eeuw*; of vyf, als in *leeuw*; of zes, als in *sneeuw*; of zeven, als in *spreeuw*; of acht, als in *schreeuw*; of negen, als in *schreeuwt*.

V. Zyn'er woorden van eene letter in onze tael ?

A. Ja: zeker dry, te weeten: *o* tusschen-zetsel, (*interjectie*), *u* voórnaem (*pronomén*), en *Y* eygen-naem eener rivier in Holland.

V. Noemt eenige woorden van twee tot negen letters ?

A. Men spelt met twee: af, en, is, op, uw, ys enz.

Met dry: Abt, elk, iet, ons, uyt, ykt, enz.

Met vier: acht, band, deur, inkt, ooyt, punt, reys'enz.

Met vyf: angst, breuk, droog, fluyt, hulst, schyn enz.

Met zes: brouwt, breekt, draegt, drinkt, eyscht, flaeuw, geeuwt, hengst, iersch, juycht, kreeft, kruypt, laetst, mensch, nieuws, pracht, pronkt, schrik, schouw, trouwt, vraegt, wensch, zweeft enz.

Met zeven: bluscht, duytsch, fransch, jóódsch, luyksch, póólsch, roomsch, schaets, scheurt, schrift,

schroom, schuylt, schryft, sneeuw, sprenuw, straeft, strooyt, turksch, wulpsch enz.

Met acht : bruyscht, grieksch, heerscht, schraegt, schranst, schreeuw, schfoomt, zeeuwisch, zweedsch enz.

En met negen : schelmsch, schoósch, en schreeuw.

V. Waer toe dienen die woórd-leden ?

A. Om ze byeen-te-voegen , en gelyk wy in onze Inleyding nog gezeyd hebben , woóden van te maeken.

V. Hoe veel letter-greépen moet men byeen-voegen om een woórd te maeken ?

A. Dikwils is eene genoeg ; want men heeft in onze tael een uytneémend groot getal van een-ledige woóden (*monosyllaben*) : somtyds neémt men'er twee , en dan noemt men die woóden *dissyllaben* of twee-ledige woóden : somtyds dry die men *trissyllaben* of dry-ledige woóden noemt , en somtyds 4, 5, 6, 7, 8 of 9, die alle *polisyllaben* of veel-ledige woóden genoemt worden.

V. Geéft een voorbeeld van woóden van een tot negen leden ?

A. *ó* is een woórd van een lid , *over* van twee , *overwin* van dry , *overwinne* van vier , *overwinnelyk* van vyf , *onoverwinnelyk* van zes , *onoverwinnelyker* van zeven , *onoverwinnelyksten* van acht , en *alleronoverwinnelyksten* van negen woórd-leden.

V. Noemt eenige twee-ledige woóden ?

A. Aenval, bidden, cingel, dapper, eysschen, fakkel, gunstig, herder, ingang, jaeger, klugtig, luyster, niet-sen, noemen, oudsten, pragtig, rechter, suyker, traegheyd, vinding, uytstel, wagtten, ysschol, zeldzaam.

V. En van dry letter-greépen ?

A. Abrikoós, bestendig, cyfferen, dankbaerheyd, ogt-geuoót, fruyt-boomen, goud-slaeger, hopenier, inkt-koker, jagt-honden, kelder-knegt, leveren, munt-meester, Nederland, ouderdom, plegtigheyd, rekening, schandelyk, tegenspoed, vademem, uytgezogt, wagen-spoór, yzer-myn, zegeprael.

V. Nu van vier leden ?

A. aenmerkingen	beëldstormery	cellebroeder
droefgeestigheyd	eerweêrdigsten	geheymshryver
hoofdraeyingen	ingezoten	koopvaerdyschip
lotgenooóten	moerbeziën	Nederlanders
onverstaenbaér	paesch-eyeren	regelmaetig
staeten-kamer	tegenstrydig	zyde-stoffen.

V. Geéft voorbeelden van vyf-ledige woorden ?

A. acht-en-tachentig	onderhandeling
dobbelzinnigen	schadeloosstelling
handeldryvende	wispeltuerigheyd
minderjaerigheyd	eederbladeren
regendruppelen	gunstbewyzingen
veranderingen	leévens-middelen
bondgenooótschappen	papier-verkooper
eeuwigduerende	tøcken-gereedschap
kostelykheden	zegepraelende.

V. En van zes letter-greépen ?

A. aenlokkelykheden	negen-en-negentig
bovennatuerkundig	opderhandelingen
eygenzinnigheden	onwederroepelyk
keteltrommel-slager	tegenstrydigheden
lotery-trekkingen	tydrekenkundige.

V. Ook van zeven leden ?

A. alomtegenwoórdigheyd	onbegrypelykheden
opperbevelhebberschap	vermenigvuldigende.

En van acht en negen zyn deéze :

onwederleggelykheden, alleronwederroepelyksten enz.

V. Hoe veel regels zyn'er waer-te-neemen in het spellen ?

A. Verscheyde, te weeten : 1° het GEHOOR , 2° het GEBRUYK , 3° den OORSPRONG , 4° de AFLEIDING of VERVOEGING , 5° de WELLUYDENDHEJD of ZOETVLOEYENDHEJD , 6° de REGELMAETIGHEJD , 7° de KORTHEJD en 8° de DJYDELYKHEJD.

V. Wat moet men waerneemen om aen het GEHOOR te voldoen ?

A. Dat men altyd zoo veel letters gebruykt , als men in de uytpraek kan hooren : B. V. men hoort døyde-lyk de verandering van klank , na maete men'er letters by voegt , in de volgende woorden : *o , om , oom , room , schroom , schroomt* enz.

V. Toont dit klaerder in een tweede voorbeeld door de letter Y ?

A. Met deéze maekt men de woorden *Y , yl , uyl , huyl , huylt , schuylt* : men hoort gemaklyk waer , en welke letters'er by de eerste *y* gevoegd zyn ; alhoe-wel zy alle zes naer eenledige woorden uyttrae-ken : desgelyks hoort men ook het verschil van uyt-
spraek tusschen *ael* en *el* , *bad* en *pad* , *cier* en *zier* , *dak* en *tak* , *een* en *en* , *fel* en *vel* , *egel* en *echel* , *hoog* en *oog* , *liet* en *let* , *jagt* en *agt* , *koud* en *oud* , *lat* en *at* , *meer* en *eer* , *nooyt* en *ooyt* , *loos* en *los* , *pragt* en *bragt* , *ruyt* en *uyt* , *sak* en *zak* , *troef* en *droef* , *viel* en *fiel* , *buyl* en *byl* , *wet* en *vet* , *leyden* en *leden* , *zop* en *sop*.

V. Wat vereyscht het GEBRUYK ?

A. Dat men (volgens het Land dat men bewoont) zig schikke na de gewoonte der beste taelkundigen : B. V. dat men in Braband *ae* , *ey* , *ue* , *uy* , *aeu* , *aey* , *oey* en *ooy* moet gebruyken , in de zelve woorden die de Hollanders met *aa* , *ei* , *uu* , *ui* , *aau* , *aai* , *oei* en *ooi* schryven.

V. Moet het gebruyk zig niet schikken na de regels d'er tael en de wetten daer over vast-gesteld?

A. De ondervinding doet ons zien dat niet alleen in onze; maer in alle de taelen van Europa het gebruyk de wet geeft: en dat de taelkundigen verpligt geweest zyn, van eeuw tot eeuw, de algemeene Spraek-konsten te veranderen: dit blykt in de Spel-konsten van *Pontus de Heuiter*, gedrukt in't jaer 1581, en in die van *Nyloë*, *Moonen*, *Sewel*, *Zeidelaer*, *Verpoorten*, *Des Roches*, *P. B.*, *Van der Palm*, *De Haes*, *Ballieu*, *Bolhuis* en *Weiland*, die, in verscheyde tydstippen en plaetsen gedrukt, alle in grond-regels min of meer verschillen.

V. Noemt eenige woorden om te toonen dat het gebruyk dikwils tegen de tael-wetten stryd?

A. Het is't gebruyk alleen dat van *schand* heeft gemaekt *schenden*, van *Stede*, *Stad*; van *dag*, *daeg*; van *schip*, *scheép*; van *slot*, ik *sloót* enz. en dat *Keyzer* met eene *e*, en *merkt* met eene *k* doet schryven, daer die letters beyde niet gehoord worden; desgelyks het woord *peêrd*, dat nu in Braband met *eê* geschreeven word, wierd eertyds op verscheyde wyzen gespeld: te weeten, paart of paardt, daer naer *peirdt* of *peêrt*, en word nu in Holland by de beste Schryvers *paerd*, en in Braband *peêrd* geschreeven. Hoe veele vind men'er nog hedendaegs, die het gebruyk der geluyd-teekens verwerpen? dat doór den letterkundigen *Des Roches* hier ingevoerd zynde, nogtans allernoodzaekelykst is: men vind'er zelfs in Vlaenderen die de geluyd-teekens geheel anders stellen dan wy. Hoe lang heeft men niet getwist over het verschil tusschen *s* en *z*? om dat de *s* in vreemde woorden tusschen twee klinkers staende, zagt word uytgesproken, wilde men die letter ook na welgevallen scherp of zagt doen kliaken; ja zelfs zyn'er die tot heden toe de voornaemen *zy*, *zyn*, *zyne* en *zynen* met eene *s* schryven, of-schoon het algemeyn gebruyk

wilt, dat alle woorden, die men zegt uytspreekt met *z* geschreeven worden: dus ziet men dat het gebruyk zig aen geene spel-wetten houdt.

V. Waerom moet men op den OORSPRONG letten?

A. Om te zien welke letters men in't spellen gebruyken moet, het zy *ch* of *g*, *d* of *t*, *f* of *ph*, *k* of *c*, *qu* of *kw*, *x* of *ks*, want het zou onbehoorlyk zyn latynsche of fransche woorden, met letters te spellen, de welke in die taelen niet gebruykt worden. B. V. als men *randée-voe* schreef, in de plaets van *rendez-vous*, of *kwestie* en *ekstrakt* in plaets van *questie* en *extraet*, en dit vermyd men doór den oorsprong te onderzoeken, waer doór men ook leert onderscheyd maeken tusschen veële woorden, als, ik *lach*, en ik *lag*, den *graed*, en de *graet*, *fileselle* en *Philosoóph*, *kas* en *cas*, *kwetsen* en *questie* enz.; desgelyks moet men den oorsprong kennen, om te weeten of men eenen enkelen klinker moet gebruyken of wel eenen tweeklank in *dagen* (naem-woórd) en *daegen* (werk-woórd) in *graven* (naem-woórd) en *grasven* (werk-woórd) in *dalen* (naem-woórd) en *daelen* (werk-woórd) in *wegen* (naem-woórd) en *weegen* (werk-woórd) in *sloten* (naem-woórd) en *slobten* (werk-woórd) enz.

V. Waer uyt moet men den oorsprong haelen?

A. Uyt het grond-woórd.

V. Wat is een grond-woórd?

A. Het is een woórd dat van geen ander voortkomt, nog afgeleyd is; maer daer men'er verschéyde van kan maeken: het zy doór byvoeging van letters of lettergreepen, of doór verandering of wechneeming, en dit noemt men dan afgeleyde woorden; of wel doór aeneen-hegting van twee of dry zulke woorden, die dan den naem van saemen-gestelde woorden krygen: B. V. *Recht* is een grond-woórd; waer van men maekt

rechten, rechter, gerecht, gerechtig, gerechter, gerechtigste, gerechtigheyd, gerechtigheden, ongerechtigheyd en ongerechtigheden, en met'er andere naem-woorden by-te-voegen krygt men, rechtveêrdig, onrechtveêrdig, recht-bank, recht-dag, recht-hof, recht-huys, recht-kamer, recht-maetig, recht-schapeu, recht-zinnig enz.

V. Wat verstaet gy doór de AFLEYDING?

A. Eenen der noodzaekelykste regels van de Spelkonst, volgens de welke de afgeleyde woorden van hun grond-woórd gemaekt worden; het zy doór het veranderen der sluyt-letters, die men gemeynelyk uytgang (*terminatie*) noemt, of met het byvoegen van eenige beginnende letters die men voórzetsels (*prepositiën*) noemt, en somtyds doór't verwisselen der middel-letters, gelyk in de onvolmaekte tyden der onregelmaetige werk-woorden.

V. Geéft een grond-woórd tot voórbeeld, om de dryderley afleyding te doen verstaen?

A. Drinken is een grond-woórd, waer men afleyd doór't veranderen van den uytgang ik drink, gy drinkt, eenen drinker, eene drinkster, drinkende, drinkbaer enz.

Doór't byvoegen van een voórzetsel afdrinken, doórdrinken, mede-drinken, verdrinken, en uytdrinken enz. : en

Doór't verwisselen der middel-letter, ik dronk, gy dronkt, gedronken, dronkaerd, den drank, een dranksen, eenen dronken, drenken, ik drenk, ik drenkte, gedrenkt enz. : als mede de saemen-geselde woorden, appèl-drink, mey-drink, drink-beker, drink-geld enz.

V. Waerom moet men de afleyding of vervoeging ook in agt neemen?

A. Om dat men daer doór alleen somtyds kan ontdekken, welke letters'er in't spellen vereyscht wor-

den; want doór de persoonén der werk-woórden ziet men best, hoe de onbepaalde wys (*infinitivus*) geschreéven word; dus om dat men eenen twee-klank gebruykt in de woórden ik draeg, gy geéft, hy klieft, zy kóókt, men huert enz. : zou het belachelyk zyn in de grond-woórden draegen, geéven, klieven, kóóken en hueren, eenen enkelen klinker te gebruyken; zoo hoort men ook aen de afgeleyde woórden moedig en zoeter, hoe men de grond-woórden moet schryven: te weéten, *moet* met eene *d* en *zoet* met eene *t* op't eynde: en doór het meervoud van tobben en toppen, wy lachen en wy lagen, hoort men hoe't enkelvoud eyndigt, te weéten, eenen *tob* met *b*, den *top* met *p*, ik *lach* met *ch*, en ik *lag* met *g* enz.

V. Wat vereyscht den regel der WELLUYDENDHEYD of VLOEYBAERHEYD?

A. Dat men de tael, zoo veel men kan, moet verzagten, met hier of daer, volgens het gebruyk der beste Schryvers, eene letter by-te-voegen of uyt-te-laeten, hoe zeer zulks ook tegen de regelmaetigheyd stryd: B. V. als men eene letter af kapt gelyk in deéze woórden, ik heb een' grooter' Stad gezien; in plaets van ik heb eene grootere Stad gezien: of wel als men eene letter tusschen voegt: gelyk in de woórden gelegentheyd, schuldeloos, opentlyk, zuyverder in de plaets van gelegenheyd, schuldloos, openlyk, zuyverer; als mede met eene letter uyt-te-werpen: gelyk in best, meest, laest, doórgaens enz. voór beterst, meerst, laetst, doórgaends enz.

V. Wat verstaet gy doór de REGELMAETIGHEYD?

A. Dat men in alle de afgeleyde of saemen-gestelde woórden moet tragten de wortel-letters, van het grond-woórd, te behouden, ten waere men, volgens eene der voorgaende regels, hier in eenige uytzondering behoorde te maeken: B. V. als het grond-woórd, eene enkele *vocaël* heeft, behooren de afgeleyde woórden

die te behouden ; derhalven schryft men met, eene enkele *a* dag, dagen, dagelyks enz., en met eenen twee-klank vraag, vraegen, vraegt, vraegde, vraegende, ondervraegen, ondervraeging, ondervraeger enz met *ch* ik lach, lachte, gelachen, lacher, lachster, lachagtig, belachelyk, lachens-weêrdig enz. met *g*, jaegen, ik jaeg, hy jaegt, de jagt, jagt-hond, jaeger, verjaegd enz. ; en dus met alle andere woorden, want als het tot eenen regel aengenomeh is het grondwoord met eene *d* te spellen, moet men de zelve letter behouden in al wat'er van gemaekt word : zoo ook met de *t* en alle andere letters, die vermaegschapt zyn, zelfs met de geluyd-teekens die men op het grondwoord stelt, waer van wy hier na zullen spreeken.

V. Wat moet men waerneemen ten opzigte der KORTHEYD ?

A. Dat men nooyt meer letters gebruykt dan'er noodig zyn : B. V. men gebruykt maer eene enkele klinkletter in de eerste woord-leden van *wagen om te ryden* enz., en in de tweede letter-greepen van *bevelen* (het *meervoud* van *bevel*) *geboden*, 't meervord van *gebod* ; *gebreken*, 't meervoud van *gebrek* ; al-hoe-wel zy met eenen twee-klank geschreeven zynde, des te ligter zouden geleezen worden ; ten waere men doorden oorsprong des woords verpligt wierd twee klinkers te schryven, gelyk in *waegen*, (iet gevaerlyk of onzeker aenneemen ;) *beveelen*, (bevel geeven) *gebodden*, deel-woord van gebieden enz.

V. Zyn'er geene regels voor-te-schryven die men aengaende de KORTHEYD zou kunnen onderhouden ?

A. Ja, en ziet hier de bezonderste : aengezien de klinkers op het eynde der letter-greepen lang worden uytgesproken, is 't overtollig de zelve te verdobbelen of te verlengen, en dus onnoodig dat men de woorden *dadel*, *degen*, *honing*, *Zurich*, *zyde* enz. met eenen dubbelen klinker spelt.

Ten eersten, om dat zy met eenen enkelen klinker aen't gehoor voldoen: ten tweeden, om dat zy geenen anderen oorsprong kunnen hebben: ten derden, om dat men verplicht is de kortheyd te betragten: ook heeft men, om kortheyds-wille, in de nieuwe spelling de onnoodige letters uytgelaeten, te weeten:

1°. De *e* die men eertyds schreef in de woorden *aenneéminge*, *doólinge*, *dwinglandye*, *slaevernye*, ik *spreéke*, ik *wiste*; laet men nu uyt: in *aenneéming*, *doóling*, *dwinglandy*, *slaeverny*, ik *spreék*, ik *wist*: uytgenomen somtyds in de voordbrengende wys (*genitiuus*) der vrouwlyke naem-woorden, als'er der voórstaet, en in de byvoegende wys (*conjunctionuus*) der werk-woorden, waer in men die *e* op't eynde nog behoud, om het onderscheyd aen-te-toonen doór de woorden eene letter-greép langer te maeken: B. V. als men zegt, der zonne, der trouwe, dat ik hebbe, dat ik hadde enz.

2°. De *h* na de *g*, want men vind in oude schriften; ik *zag* dat het dien *dagh* *nogh* op den *weg* *lag*, het welk men nu schryft: ik *zag* dat het dien *dag* *nog* op den *weg* *lag*.

3°. De dobbele *ss*, en *e*, gelyk in de woorden *les*, *minnaeres*, *Princes* enz. die men eertyds schreef *lesse*, *minnaeresse*, *Princesse*.

4°. De *t* na de *d* (want de oude Boeken zyn vol van deéze woorden) als in *behoudt*, *ghebedt*, *geleerdtheydt* enz. die men nu schryft *behoud*, *gebed*; *geleerdheyd* enz. eyndelyk, veéle kleyne woórdekens; als *ende*, *inne*, *ofte*, *omme*, en meer andere, waer voór men nu kort af stelt *en*, *in*, *of*, *om*.

V. Wat verstaet gy doór de DUYDELYKHEID?

A. Dat men zoo veél als mogelyk is de dobbelzinnigheyd moet vermyden, bezonder in de byna gelyklydende woorden; die wy de leerlingen hier wat breedvoeriger gaen aentoonen.

acht, getal.
ael, paling.
aen, lid-woórd.
aes, gewigt.
Aeth, stad.
aeyen, streelen.
Aken, stad.
akker, zaeyland.
al, altermael.
als, wanneer.
arm, hehoefdig.
 ik *at*, van eeten.
 zy *baeden*, van baeden.
 het *baet*, van baeten.
beet, rooden wortel.
belyden, bekennen.
bezien, beschouwen.
blyken, bewys geeven.
bom, van een vat.
bond, van binden.
boord, kant.
boot, schuyt.
bos, bundel.
 het *daegen* der zon.
daelen, afkomen.
deeg, om te bakken.
deel, gedeelte.
deugd, deugdzaamheid.
dog, hond.
eb en vloed.
Eden, Paradys.
eelt, weer.
eer, eerbewys.
effen, gelyk.
egt, houwlyk.
el, maet.
elst, visch.
en, koppel-woórd.
engelen, hemelgeesten.

agt, van agten.
hael, van haelen.
haen, huys-vogel.
haes, wild dier.
haet, of nyd.
haeyen, visschen.
haeken, verlangen.
hakker, die kapt.
Hal, stedeken.
hals, nek.
erm, lichaems-deel.
 ik *had*, van hebben.
 zy *baden*, van bidden.
 hy *baed*, van baeden.
beét, van byten.
beleyden, overleggen.
beziën, vrugten.
bleyken, wit worden.
bomb, oorlogs-tuyg.
bont, veelverwig.
 hy *boort*, van booren.
boód, van bieden.
bosch, woud.
 de *dagen* van de week.
dalen, valleyen.
deég, ter deég.
deél, plank.
deugt, van deugen.
doch, evenwel.
heb, van hebben.
heden, van daeg.
heelt, geneest.
heer, myn heer.
heffen, opneemen.
hegt, van een mes.
hel, eeuwige straf-plaets.
helft, een half.
hen, voórnaem-woórd.
hengelen, vischvangen.

ert, schel-vrugt.
ey, van de vogels.
eygen, toevoeglyk-naem-w.
Eyland, in de zee.
gans, vogel.
gaven, van geëven.
gebod, bevel.
geboden, van gebod.
geen, ónbepaeld voór-n.-w.
geschied, van geschieden.
geloofd, van gelooven.
graven, van graf.
graed, trap.
hair, van 't hoofd.
hy, den derden persoon.
hoop, gruyts-hoop.
Ier, Ierlander.
iet, iets.
ik, voórnaem-woord,
in, voór-zetsel.
jaerlyks, by-woord.
kaerd, wol-kaerd.
keeren, omdraeyen.
kool, hof-gewas.
koóten, beenen.
hy laed, van laeden.
laegen, reyen.
laeken, veragten.
ik lag, van liggen.
leéden, van lyden.
leeg, niet hoog.
leer, om te klimmen.
leyden, geleyden.
leest, schoen-vorm.
licht, niet donker.
lied, gezang.
lood, metael.
loof, bladeren.
luyd, van luyden.

hert, wild dier.
hey, onbebouwd land.
heygen, adem haelen.
Heyland, Verlosser.
gantsch, geheel.
gaeven, van gaef.
gebot, van botten.
geboóden, van gebieden.
geén, aentoonend voór-n.-w.
geschiet, van schieten.
geloófd, van loóven.
graeven, van graef.
graet, van visch.
haer, voórnaem-woord.
Y, Rivier.
hoóp, betrouwen.
hier, bywoord.
hiet, van heeten.
hik, maeg-opwerping.
hin, kieken.
jaerlyksch, toevoeglyk n.-w.
kaert, speél-kaert.
keéren, veégen.
koól, brand-stof.
koten, holen.
hy laet, van laeten.
lagen, van liggen.
laken, wolle stof.
ik lach, van lachen.
leden, des lichaems.
leég, niet vol.
leér, voór de schoeneu.
lyden, verdraegen.
leést, van leézen.
ligt, niet zwaer.
liet, van laeten.
loót, spruyt.
loóf, van loóven.
luyt, speél-tuyg.

<i>mey</i> , maend.	<i>my</i> , voórnaem-woórd.
<i>meyn</i> , ik meyn.	<i>myn</i> , bezittend voór-n-w.
<i>mild</i> , milddaedig.	<i>milt</i> , ingewand.
<i>moed</i> , dapperheyd.	<i>moet</i> , van moeten.
<i>myd</i> , van myden.	<i>myt</i> , houd-myt of <i>myt</i>
<i>meyd</i> , de meyd.	penning.
<i>nood</i> , gebrek.	<i>noót</i> , vrugt.
<i>of</i> , koppel-woórd.	<i>hof</i> , bloem-hof.
<i>oord</i> , gewest.	<i>oórd</i> , oórdje.
<i>oofst</i> , fruyt.	<i>hoofd</i> , kop.
<i>oog</i> , om te zien.	<i>hoog</i> , verheven.
<i>oor</i> , om te hooren.	<i>hoor</i> , ik hoor.
<i>ooy</i> , schaep.	<i>hooy</i> , droog gras.
<i>op</i> , voórzetzel.	<i>hop</i> , om te brouwen.
<i>open</i> , ontsloóten.	<i>hoópen</i> , betrouwen.
<i>oud</i> , bejaerd.	<i>houd</i> , van houden.
<i>hout</i> , brandhout.	<i>houwt</i> , van houwen.
<i>peylen</i> , afmeéten.	<i>pylen</i> , om te schieten.
<i>plyten</i> , in't water.	<i>pleyten</i> , in de vierschaer.
<i>pond</i> , gewigt.	<i>pont</i> , plyt.
<i>rad</i> , wiel.	<i>rat</i> , dier.
<i>raed</i> , raedgeéving.	<i>raet</i> , honing-raet.
<i>raeuw</i> , ongeezoden.	<i>rouw</i> , droefheyd.
<i>recht</i> , gerechtigheyd.	<i>regt</i> , niet krom.
<i>rede</i> , aenspraek,	<i>reden</i> , redelykheyd.
<i>reéd</i> , van ryden.	<i>reét</i> , spleét.
<i>reyn</i> , zuyver.	<i>Rhyn</i> , rivier.
<i>rhee</i> , wild dier.	<i>ree</i> , voór de schepen.
<i>roof</i> , buyt.	<i>roóf</i> , op eene wond.
<i>ryken</i> , toevoeglyk naem-w.	<i>reyken</i> , werk-woórd.
<i>ryzen</i> , opgaen.	<i>reyzen</i> , buyten 's lands.
<i>scheél</i> , deksel.	<i>scheél</i> , verdraeyd.
<i>schoof</i> , graen-bussel.	<i>schoóf</i> , van schuyven.
<i>schoot</i> , om op te zitten.	<i>schoót</i> , van schieten.
<i>slab</i> , slabdoek.	<i>slap</i> , niet styf.
<i>slach</i> , soórt.	<i>slag</i> , eenen slag geéven.
<i>sloot</i> , gragt.	<i>sloót</i> , van sluyten.
<i>sloten</i> , aen de deuren.	<i>sloóten</i> , van sluyten.
<i>hy smeéd</i> , van sméeden.	<i>hy smeét</i> , van smyten.

staken, van steeken.
styl, schryf-styl.
teer, teerder.
te, voorzetsel.
tob, wasch-tob.
toorn, gramschap.
vliet, voor schiepen.
vloeyen, stroomen.
voed, van voeden.
vylen, raspen.
uer, van den dag.
uylen, nagt-vogels.
uyt, voorzetsel.
wagen, rytuyg.
wand, muer.
ik was, van zyn.
wech, niet tegenwoordig.
week, teer of zwak.
wed, van wedden.
wegen, naem-woord.
wey, naem-woord.
wild; wild-braed.
hy wind, van winden.
hy wyd, van wyden.
ys, bevroozen vogt.
zaegen, met eene zaeg.
zege, overwinning.
zeyde, van zeggen.
zied, van zieden.
Zweéd; uyt Zweéden.

staeken, hop-staeken.
steyl, opgaende.
teér en pek.
thée, kruid om te drinken.
top, het hoogste.
toren, klok-toren.
vlied, van vliedern.
vlooyen, ongediert.
voet, eenen voet.
veylen, leuren.
huer van een huys.
huylen, tieren.
huyd, vel.
waegen, onderneemen.
want, handschoen.
ik wasch, van wasschen.
weg, baen.
week, zeven dagen.
wet, gebod.
weégen, werk-woord.
wy, voornaem-woord.
wilt, van willen.
hy wint, van winnen.
hy wyt, van wyten.
aysch, verzoek.
zagen, van zien.
zegen, zegening.
zyde, van den zy-worm.
ziet, van zien.
sweet, van zweeten.

Ziet hier eenige voorbeelden, waer in de voornaemste gelyk-luydende woorden in volzinnen gesteld zyn.

EERSTE VERDEYLING

Waer in men den harden, zwaeren en vermengden
klank der dobbele *e* doór de geluyd-teekens
onderscheyd.

Hoe malsch *beet* hy in dien rooden *beet*!

Kneéd nwen *deeg* van-*deeg*.

Ik heb met een *deel* van die *deel* genoeg.

Op al liet *geén* gy vraegt kan ik u *geen* ant-
woord geéven.

Om goed te *keéren*, moet gy uwen bessem wel
weéten te *keeren*.

Doet dit *leér* langs de *leer* op den zolder.

Leést wat naem'er op den *leest* staet.

Gy zyt te *teer*, om zulke dikke touwen met *teér*
te bstryken.

Deéze *weék* is het *week* weér geweest.

Tusschen alle die kwaede *weéren*; moeten wy ons
weéren, om die zwaere balken wech te deen; waer
doór men de handen vol *weeren* krygt.

Ik zag het als aen hun *weézen*; dat het *weezen*
waeren, die wy daer den weg *weezen*.

TWEDE VERDEYLING

Van den harden en vermengden klank der
verdobbelde *o*.

Hy *boód* my de hand als ik in den *boot* trad.

Die-*boógen* kan men niet gemaklyk *boogen*.

Men *hoort* wél dat dien man van eenen vrcémnden
oord (gewest) komt, terwyl hy nog geen *oord* kent.

Eérst zullen wy het water uyt den put *hoozen*, en
dan zal men de *hoozen* voór de pistoólen gereed maek-
ken.

Gy moet de deur *open* laeten , om die *hoopen* sneeuw van de plaets te doen: het *waer* te *hoopen* dat het weér veranderde.

Wy zullen eerder alle die gaten *herboóren* , dan dat de vrede zal *herboóren* worden.

Daer zyn te luttel *koblen* om die *koolen* te stoóven.

Loóf ik u te veel voor dien plant , die zulk een jengdig *loof* heeft.

Eenen waeren Catholicken *geloofst* dat God in het Allerheyligste rust , alwaer hy van alle *geloófd* en aenbeden word.

Het zou onbeleéfd zyn te zeggen dat zy *loóg* ; doch ik kan niet geloóven dat zy het lynwaed heeft in de *loog* gezet.

Hy *schóót* een gat in den *schoot* van het zeyl.

Het is eene harde *noót* om te kraeken , wanneer men zynen vriend in den *nood* niet kan helpen.

Uyt drift om aen den *roof* te zyn , stiet hy de *roóf* van zyne wond.

Noch twee *schoonen* , tegen dat die *schoopen* (graenbusselen) gebonden zyn , zullen wy gaen *schoóven*.

Hy was in de *sloot* getuymeld , korts voor dat men de poorten *sloót* , en dus moest hy'er voor blyven ; want zy *sloóten* de *sloten* op de zelve oer.

DERDE VERDEYLING

Over het onderscheyd in 't schryven van gelyk-luydende woorden ; en ook van die verschillen in beteekenis , en met de zelve letters moeten geschreéven worden.

Gy *zoud* dit *zout* niet willen gebruyken.

Hy *wilt* van dlt *wild* konyn niet eéten.

Hy *bond* zyn *bont* peérd aen de tralie.

Dit *bloem-zaed* komt nog van zynen *voórzaet*.

Zynen *top* viel in den *tob*.

Of hy zich al *baed*, hy vind'er doch geen *baet* by.

Hy lust geen *oost*, zegt hy; dit is een teeken dat hy met zyn *hoofd* speelt.

Nu hy eenen *graed* hooger is; wilt hy geen en visch meer eeten die van de *graet* is.

Zy spelen liever eene *kaert*, dan met de *kaerd* (wol-kaerd) te kaerden.

Het is ongelukkig voor den onderdaen, wanneer zy, die aen de *rechten* zyn, geen en *regten* weg inslaen.

Ik *heet* u, schoon het wat *heet* is, uwen *eed* te doen.

Als gy *zweért*, zult gy moeten zweeren met het *zweérd* in de hand.

Men zegt dat dien smid het yzer goed *smeéd*; doch als hy het voor my zoo *smeédde*, *smeét* ik het hem wel na zynen kop.

Speét dit kind die *slab* zoo *slap* niet aen.

Ik zal hem voor eenen man van zyn woord *agten*, als hy voor den *achten* by my zal komen.

Hy was ondankbaer voor de *gaeven* (giften) die zy aen hem *gaven*.

De *blootheyd* (naektheyd) van haer lichaem, is oorzaak der *bloodheyd* (verlegenhedyd) van haer hert.

Het is zeer wyslyk *beleéfd* te zyn, wat tyd men *beleéft* of niet.

Het zyn geene *uylen*, die 's nagts *huylen*, maer honden of wolven.

Men heeft geen *zeven zeeven* van doen , om dit melk te zygen.

In die *graveu* zyn *wörsten* en *graeven* *begraeven*.

Ik heb den *hik* aen myne maeg.

Die *ooy* wilt geen *hooy* eeten.

Ik kan niet brouwen ; want myne *hop* is *op*.

Men kan met geene *pylen* zoo hoog schieten , als de zee op sommige plaetsen , doór het *peylen* , diep bevonden word.

Gy hebt *reden* om uwe *rede* wel te overleggen.

Die de rechte *wegen* wilt bewandelen , mag alles wel *overweegen* ; bezonder hy , die niet de schael moet *weegen*.

Hy heeft dit *gebod* al gegeeven , eer het jong hout nog *gebot* had.

Wy willen in deéze *wey* wel eens *wey* van melk drinken.

Als gy tegen Paesschen uw geld *erst* , kan het in den *herft* wel opgesmeêrd zyn.

Hy behaelt de *zege* (overwinning) op zyne vyanden ; maer wint daerom den *zegen* van den Heer niet.

Daer liep eene *rat* tusschen het *rad* of wiel.

Om den vyand te verrasschen *lagen* wy agter *verborge laegen*.

Den heelen man is enkel *koóten* en beenen ; om dat hy lang gezeten heeft in *koten*. (gevangnissen.)

Het baert ons *lyden* , als wy eenen onschuldigen ter gevangenis zien *leyden*.

Men zal al wat krygs-volk in zulke groote *schepen* kunnen *inscheépen*.

Die wond in zyne hand *heelt* moeyelyk , 'om dat zyne handen vol *eelt* zyn.

Zoo lang zyne *armen* goed zyn , zal hy niets van den *armen* begeéren.

Wy moeten deézen misslag *belyden* ; maer zullen in't vervolg onze zaeken beter *beleyden*.

Deéze *bos* (bussel) hout , heéft hy in het *bosch* gehaald.

Hoe lustig vertoonen zich bergen en *dalen* ; by het *daelen* der zon.

Die onrechtveérdig met eene *el* meét , en dus blyft voordgaen , zal tot de *hel* veroórdeeld worden.

Ik heb eene *gans* gezien , waer mede een *gantsch* huysgezin zich *gants* kon verzaedigen.

Ik zag eene *rhee* (zeker dier) met cenem hert speélen , digt by de *ree*. (legplaets voor schepen)

Het zyn de *ryken* , die bezonder de aelmoessen moeten *uytreyken*.

Ik wil liever op de vaste baen *reyzen* , dan met eenen logtbal op te *ryzen*.

Zy *staken* de *staeken* in den grond.

Ik *lach* niet , om dat hy gevallen *lag*.

Dien bleyker heéft *blyken* genoeg gegeéven , dat hy het lynwaed wit kan *bizyken*.

Wy gaen die *vylen* ergens *veylen*. (te koop stellen)

In dien jongen steékt geene *deugd* , terwyl hy niets doet dat *deugt*.

De visschers die met de *hengel-roede* visschen, dienen wel een geduld als eenen *Engel* te hebben.

Gy eét te veel *raeuwe* appelen; ik vrees dat dit aen u zal *rouwen*.

Het *leger* is nu *leéger* van krygs-volk dan voórlede jaer.

Als gy myn *laken* niet wilt koopen, hoeft gy het daerom niet te *laeken*.

Men moet veel tyd *besteeden* om alle die *steden* te doorreyzen.

Het is geraedzaam *ver* van eenen *var* (stier) af te blyven.

Hy is zoo *mild* niet; want hy zal nog geene *milt* van eenen haring wech geéven.

Als ik dienstboden wil *hueren*, kan ik die alle *ueren* van den dag krygen.

Eer ik dit peêrd gae *beryden*; moet gy myne leêzen en spoôren wel *bereyden*. (gereed maeken)

Vraegt *eerst* raed aen den man die over u *heerscht*. (gebied)

Als wy slegte redens *hooren*, dienen wy onze *boren* te stoppen.

Hy *damt* niet geêrne in het damberd, om dat de lamp te veel *damp*t.

Hy *stamt* zeker van eenen boozen stam af, terwyl hy *stamp*t of slaet gelyk een peêrd.

Kamt eerst uw hair, en *kamp*t dan om den prys.

Gy ziet hoe het vuer *glimt*;— zoo klaer *glimp*t (schynt) ook uwe reden leugenagtig.

Wy gelooven aen de *geboden* die God ons heeft *gebóóden*.

Maekt zuygens van dun *lood*; al woóg elken maer een *loot*, (gewicht) als gy hier en daer eene *loot* ('scheut) van dit boomken wilt afzuigen.

Dien man was bedronken of zyn hoofd stond *yl*, om dat hy zoo dwaes, in der *yl* (haestig) voordging, meynende seffens zyn *heyl* te vinden; maer vond zich bedroógen.

Als gy kunt *heffen*, dat ik zal *heffen*, (opligten) zullen wy alles *effen* (gelyk) laeten.

'Er kwam geen woórd *uyt* zynen mond, hoe hard zy op zyne *huyd* sloegen.

Eer de zon na twee *dagen* zal *daegen*; doe ik hem voor het gerecht *daegen*.

Zoo haest het water ging *ebben*, (wassen) *hebben* wy u geroepen, om dien *ebben-boom* t'scheép te doen.

Eer ik dien *Heer eer* aen doe, moet ik eerst zyne afkomst weéten.

Hegt dien *hegt* wát sterker aen het mes; want *ik* moet'er brood mede snyden, voor een paer dat van daeg in den *Egt* getreeden is.

Zy meynen, dat *myne* kassen *goud-mynen* zyn.

Ik *zeyde* haer, dat die *zyde*, die nevens haere *zyde* lag, wel de beste was.

Men *yst* menigmael van schrik daer de bloed-vlág word *opgehyst*, die aenduyd dat men geene vrede *eyscht*.

Gy moet dien *hakker* wat agter de *hakken* (hielen) zitten; op dat hy van daeg den *akker* afgehakt kryge:

De *as* van het wiel brak, de kar viel om, en de *asch* stoof de straet doór.

Hoe *heerlyk* is eenen land-man, die, in rust, van het *eerlyk* zweet zyner handen kan leéven.

Hy is *dagelyks* aen zyn *dagelyksch* werk.
Jaerlyks trekt hy zyn *jaerlyksch* inkom-geld enz.

Den *Doctoór raed* my eene *honig-raet* te gebruyken; maer *raed* eens wat *raed* dat my eenen van den *raed* heeft gegeéven.

Dorscht nog wat; als gy *dorst* hebt, zal ik u drank geéven; maer gisteren *dorst* ik dit niet doen.

Het *schilt* my niet al moet ik zonder *schild* vegten.

VIERDE VERDEYLING;

Tot voorkoming der misbruyken van onze
 Brabandsche spreekwys.

Ziet deéze voorbeelden:

Leert liever in uwen *boek*, dan met den *bok* te ryden.

Hy stak de *kling* van zynen degen op de *klink* van de deur in stukken.

Liever zou ik den hoogsten *rank* van dien wyn-gaerd willen opbinden, dan eene uer met de soldaeten in den *rang* te staen.

Als gy voor ons doór 't volk *dringt*, dan *drinkt* gy 't eerste van 't glas dat wy gaen drinken.

Belt ginder aen die poort daer dat *beeld* boven staet.

Om hunnen *toorn* te vreeken, rukten zy het kruys van den *toren*.

Den wind stond *oost* toen wy den *oogst* inzamelde.

'Er zal niets *goeds* van een kind komen dat *Gods-*woord niet wel in agt neemt.

Doór het bersten van eene *bomb*, sprong'er eene *bom* van de ton.

Als dit *hemd* hem, maer niet te eng is aen den *hals*.

Hy *zong* nog terwyl zyn schip *zonk*.

Ik geloof dat hy beter kan *vlooyen* vangen dan een *veérs* doen *vloeyen*.

Spelt om het best, al was het maer voór eene *speld* en *speélt* dan.

VYFDE VERDEYLING

Bestaende uyt ondermengde gelyklydende woorden aengetoond in deéze zin-greépen :

Den *hert* schynt een *hert* als eene *ert* te hebben, doórdien hem den minsten hond zoo *hard* kan doen loopen.

Houwt gy het *hout* in stukken, en *houd* het voór u, want het is voór my te *oud* om te verwerken.

Men hoort de kinders wel zeggen :

Ay, hoe na sloeg *hy* de *ey*, en ook : op de *hey* vind men geene *hey* om paelen in-te-heyen.

Doet die *want* van uwe hand als gy *want*, of scheid'er liever uyt en zet de *wan* tegen den *wand*; (muer) *want* wy moeten het *wand* van het nieuw schip gaen zien.

Wy deéden het lynwaed na de *wasch*, mits het gras in den *was* (groey) *was*, en zullen het als het van den bleyk komt, met *was* laeten bestryken.

In den *mey* vereerden zy *my* met eenen *mey*: (tak) of zy dien in den *hof* gehaeld hadden weét ik niet.

De kinderen *slaegen* dikwils, tusschen de *spelen* die zy *speelen*, raere *slagen* uyt.

Zoo ver onze *oogen* konden bereyken, op eenen *hoogen* berg, *zagen* wy twee zaegers *zaegen*.

Hy *hiet* my vleesch, voór hem, op de *hal* te gaen koopen; doch, *al* is het zoo schoon als het kan zyn, hy weét'er altyd *iet* op te zeggen.

Het zyn *gebreken*, als men veél *wind* maekt, of stoft, zoo men wat *geld* *wint*; het geén dikwils nader hand komt te *gebrécken*.

Op den *weg*, *had* hy eene *weg* gevonden, die hy niet op *at*, maer *wech* gaf.

Laed den *wagen* vol, en *laet* my dan begaen, ik zal het *waegen* om'er mede te ryden.

Zulk een *Lied* liet ik hem niet zingen, hoe veél *moed* hy'er ook op heeft, of hy *moet* zich beter uyt-drukken, dat de *woórd*en gehoord worden.

Ik verzoek u aen den *haen*, en de *hin* die in den kelder zyn eeten te geéven.

Die zaak is *geschied* in October, toan wy deéze haeg hebben *afgeschut*, naer dat de peéren *afgeschud* waeren, tusschen het *geschiet* van't *geschut*.

Ik *vond* die *dicht* digt by de *vont*. (doop-plaets)

Wat is het *heden* eenen aengenaemen dag! hoe lustig zyn de *hoven* en velden! alles schynt ons een *Eden* (Paradys); maer ik zal het nu aen mynen *oven* wat heet hebben.

Hy *vlied* met zyn schip in de *vliet*: hy had recht dat hy *vlood* om van die *vloot* niet aengeklampt te worden.

Dien *zweéd* deed my zoo in het *zweet* loopen, dat ik naeuwlyks, doór het *hygen*, mynen adem konde haelen, om myn *eygen* goed weder te krygen.

Ik heb meer *vlyt* (iver) om een schrift, dat my niet *vleyd* (streelt), doór zynen gemeynen *styl*, te leézen; dan aen den *styl* van de deur te staen, of eenen berg die *steyl* is op-te-klimmen.

Gaet eens by de gebueren *hooren*; en vraegt *hen* na die *hen* (kieken), die ik gisteren verlooren heb: gy verstaet my wel, of hebt gy geene *ooren*?

Ik geloof dat'er menig *Eyland* in de zee *ligt* daer men geene kennis van den *Heyland* (Zaligmaeker) heeft, of doór 't *licht* van 't Geloof verlicht is.

Stoókt maer toe, *myd* het hout niet, want *myne meyd* zal nog ander van de *myt* (hout-stapel) haelen. *Myt*, is een deel van eenen penning, en ook den naem van een wormken.

Zy *teégen* my op dat ik in *uw* huys geweest was, en *tegen* u gesproken had.

Onze *Louis* woóg een *aes* te logt, en in uw Kaertspel is een *aes* té kort, dus kan men'er niet mede speélen: wy willen dan liever gaen zien, hier of daer, eenen *haes* te betrappen, terwyl hy, met den sneeuw, niet wel aen zyn *aes* kan komen.

Hoe *genegen* *neégen* deéze *negen* Jouffrouwen voór dien Heer; want men maekt meer werk van wel te leeren *nygen*, dan men zich aenwend om het hert tot God te *neygen*.

Gy zult u niet kunnen *vleyen*, dat ik my op dit bed van *vaeren* (kruid) zal neder *vlyen* (schikken); want dit zou my te veel *vaeren*.

ZESDE VERDEYLING

Van eenige woorden waer van de Woorden-boeken zoo wy meynen, geen gewag maeken; of die wy, doór het gebruyk geleerd hebben aldus te schryven.

Meet, het mikken van den pyl: B. V. *meét* of de *meet* wyd genoeg is.

Lees, afprentsel van de wielen der rytuygen: B. V. zoo ik hier in eenen boek *leés*, waeg ik in de *lees* te vallen.

Hys van eenen korf of eemer: B. V. op het *ys* brak den *hys* van haeren vuer-ketel.

Toóg, kleedsel van eenen Priester, *toog* van eenen winkel: B. V. daer lag eenen *toóg* op den *toog*.

Leémen, het stroo van het vlasch, B. V. legt die *leémen* op den *leemen* dorsch-vloer.

Hunkeren, den hond *hunkert* om een beétje.

Zwingel, een rond berd daer men het vlasch mede beukt of zwingelt.

Rel, eenen rellen jongen, wilt zeggen: snellen of gezwinden.

Kiem, sober, *kiem* van eéten.

Sprok, kortbreékgig, het hout is sprok.

Voords bemerkt ook, dat men in 't algemeyn zegt, voór de woorden *kaes* en *aes*, *keés* en *eés*; doch, dit laeste zegt men maer alleen van jonge vogelen; want het zou hier niet wel luyden, als men zegde: de vogelen *aezen*, en *kaes* is hollandsch: men wilt hier uyt niet besluyten, dat men de woorden *kraemer*, het afgeleyd woord van *kraem*, en *slagter* of *slaeger*,

afgeleyd van slagten of slaegen, en *zwagerin* van *zwager*, zoude volgens den slegten spreek-trant schryven: *kreëmer*, *sleëger* en *zweëgerin* of diergelyke, want zulke zyn gants van hunnen oorsprong afgeweëken; maer van de eerste zeggen wy, als iemand die afkeurt, dat men dan ook *zwaerd*, *kaers*, *laers* enz. moet schryven, in plaets van *zweérd*, *keérs* en *leérs*, het welk tegenstrydig is aen onzen landaerd.

Hier mede laeten wy dit ter beoórdeeling van betere taekkundigen.

VAN DE GELUYD- EN ZIN-TEEKENEN.

V. Hoe veel slach van teekens zyn'er ?

A. Deéze zyn tweederley: te weëten de geluyd-teekens boven op de letters, en de zin-teekens die men van onder of tusschen de woórden plaetst.

V. Waer toe dienen de geluyd-teekens ?

A. 1° Om den klank of uytpraek der woórden te onderscheyden, 2° om doór de zelve aen verscheyde, eene verschillende beteekenis te geëven, en 3° om die te verkorten, het welk meest in de Dicht-konst gebruykt word.

V. Hoe veel geluyd-teekens zyn'er ?

A. In de meeste Spraek-konsten word'er niet meer dan van twee gesproken: te weëten van den *acutus* of scherp-geluyd-teeken; en den *circumflexus* of zwaer geluyd-teeken, welke twee eygentlyk waere teekens zyn die den klank der woórden veranderen; alhoewel men volgens *Des Roches* en andere 'er nog twee kan byvoegen: te weëten *trema* of verdeel-teeken, en *apostrophus* of verkort-teeken.

V. Waer toe dient het scherp-geluyd-teeken ?

A. Den *acutus* die maer een regt schreefken is, dient om te toonen dat de dobbel *ee* en *oo* lang en hard moeten uytgesproken worden, als in de woorden *beet*, *geen*, *hoop* en *roef*.

V. Noemt nog eenige woorden die met den *acutus* geteekent moeten worden?

A. Men behoort dit teeken te stellen op de volgende woorden met *ee*.

afneemen	beeldhouwer	geelgieter
heefdeeg	ingeéving	overweégen
pligtpleégen	tegenspreéken	veélderley
uytgeweéken	weétenschap	zweévende enz.

En op de volgende met *oo*:

abrikoós	boódschap	doódhof
gegoóten	hoópeloos	ingekroópen
gy kooókt	gy loóft	gy moógt
noórdsch	oórd	poólsch
syroóp	vloóft	zoóf enz.

V. Wanneer gebruykt men het zwaer geluyd-teeken?

A. Ten eersten: boven de dobbele *ee* in alle de woorden die zwaer uytgesproken worden en eertyds met *ei* geschreeven wierden, als *beer*, *deerlyk*, *keers*, *leerzen* enz.; ten tweeden: boven de letter *o* in de aenroepende wys: B. V. *o* God, *o* Hemel enz. en ten derden, boven de eerste klink-letter, naer de uytlaeting in alle de woorden, die men eene lettergreép korter gemaekt heéft, gelyk het in de Dichten veél geschied: B. V. als men schryft *Vaer*, *Neerland* *broer* enz., voór *Vader*, *Nederland*, *broeder* enz.

V. Hebben dan alle de met den *circumflexus* geteekende woorden den zelyen klank niet?

A. Neen ; want als men dit teeken gebruykt om de uytlaeting aen te toonen , dan hebben de woorden , aldus verkort zynde , den zelve klank , als of zy onverkort geschreeven waeren , B. V :

aëren	voór	aderen
blaëren	—	bladeren
daën	—	daeden
eëlmoedig.	—	edelmoedig
geschiën	—	geschieden
hoedaenigheën .	—	hoedaenigheden
kleërmaeker	—	kleedermaeker
leëglooper	—	lediglooper
meëneëmen	—	medeneëmen
neërwerpen	—	nederwerpen
vermoën	—	vermoeden
weërstand	—	wederstand.

V. Op welke woorden moet men den *trema* of het verdeel-teeken stellen ?

A. Dit teeken dat men ook *diæresis* noemt , word gebruykt om de twee-klanken , die anders maer uyt een lid bestaen , in twee leden te verdeelen : B. V. beziën , Indiën , Saül enz. , de welke zonder dit teeken zouden zyn beziën , indien . Saul : en dus moet men dit teeken altyd stellen op de plaets daer de nieuwe *syllabe* begint.

V. Zyn'er veële woorden die met den *trema* moeten geschreeven worden ?

A. Ja : nog verscheyde , B. V. Aäron , Balaäm , beërven , Cairo , Daniël , Emmanuël ; geëeten , geëerd , Italiën , Mattheüs , Michaël , ongeëgd , Raphaël , Silesiën , Thadeüs , Venetiën , geüyt enz.

V. Moet men geankert , veredeld , herinnerd , geopend , verydeld , onterfd enz. , ook met geene twee stippen teekenen ?

A. My dunkt dit volstrekt onnoodig te zyn , om dat zy niet wel anders verstaen kunnen worden , en dat men , volgens de regels onzer tael , aen de voorzetsels *be , ge , her , ont* enz. altyd moet ophouden als men spelt.

V. Welke woorden mag men met den *apostrophus* schryven ?

A. De besonderste zyn , *daer , de , des , het , te , en tot* ; want men mag dit verkorten en schryven , *'er is* voor *daer is* , *d'andere* voor *de andere* , *'s avonds* voor *des avonds* , *'t ander* voor *het ander* , *t'huys* voor *te huys* , *t'Antwerpen* enz. , in welke woorden dit teeken op de plaets der uytgelaetene letters moet staen.

V. Zyn'er nog andere woorden die men mag verkorten en met den *apostrophus* schryven ?

A. Ja : de Dichters hebben'er eene menigte , het welk hun toegelaeten is om hunne Veerzen op de vastgestelde maet te brengen.

V. Noemt ook eenige woorden die in de Dichtwerken verkort mogen worden ; op dat men de zelve lezende , mag weeten , wat zy beteekenen ?

A. Behalven de 6 voorgenoemde woorden , schryft men ook *d'* voor *de* of *den* , *g'* voor *gy* , *'k* voor *ik* , *m'* voor *my* , *w'* voor *wy* , en *z'* voor *zy* ; ook word dit teeken dikwils gesteld in't midden der woorden *behand'len* , *beiv'ren* , *bejeg'nen* , *bewand'len* , *verand'ren* , *verned'ren* , *verwond'ren* enz. en eyndelyk op het eynde der toevoegelyke voor't manlyk en vrouwlyk geslacht ; gelyk men vind in de werken der Dichters , als HOOGVLIET in zynen Aertsvader , zegt :

Den Schepper der Natuer , d'almagtig' Opperheer.

Ook op't eynde der voornaemen en werk-woorden , die niet eene *e* eyndigen en van eenen klinker in't ne-

venstaende woórd gevolgd worden, B. V. in den zelve vind men :

Uw' Zaden uw' eenigen, uw' lust en welbehaegen.

En verder :

Op dat myn stuk niet mee verflaeuw' van dichtgedagten enz.

V. Hoe vaele zin-teekens zyn'er ?

A. 12, te weeten : 1° *comma* of zin-snede ; aldus. (,)

2° *Semicolon* of halve lid-snede ; zynde het gemelde teeken met eenen stip daer boven ; aldus. (;)

3° *Duplex punctum*, *colon* of lid-snede ; zynde twee stippen boven malkander ; aldus. (:)

4° *Punctum* of sluyt-teeken ; zynde eenen enkelen stip aldus ; (.)

5° *Signum interrogationis* of vraegteeken ; zynde byna eene omgekeerde s met een stip daer onder ; aldus. (?)

6° *Signum exclamationis* of uytroep-teeken ; zynde gelyk aen den acutus of 't scherp-geluyd-teeken met een stip daer onder ; aldus. (!)

7° *Parenthesis* of tusschen-zin ; zynde twee halfronde trekken in de gedrukte Boeken aldus ; () maer in het geschrift stelt men dikwils twee regte opgaende trekken met twee stippen voór of agter ; aldus : / : : / nochtans, ziet men dikwils twee enkele zin-sneden in plaets van beyde deeze teekens gebruyken.

8° *Copulatio* of bind-teeken ; zynde een kleyn dwars treksken ; aldus. (-)

9° *Divisio* of verdeeling ; zynde in de Boeken gelyk aen 't laetst-gemelde ; aldus. (-) maer in de

hand-schriften zyn het twee vallende trekskens ; aldus. (=)

10° *Multa puncta* of belet-teeken ; zynde verscheyde stippen nevens malkander ; aldus. (. . . .)

11° *Linea* of rust-teeken ; zynde eene liggende schreef ; aldus. (—)

12° *Paragraphus* of afdeeling ; zynde byna gelyk gene langwerpige dobbel s ; aldus. (§)

V. Worden'er sou'tyds nog andere teekens gebruykt ?

A. Ja : de engelsche Schryvers leeren'er nog vyf meer , te weeten :

1° Een teeken van aenwyzing , waer eene nieuww stof begint in de H. Schriftuer ; zynde dit teeken byna gelyk eene q ; aldus. (¶)

2° Een teeken van opmerking ; zynde eene hand waer van den voórsten vinger uytsteekt ; aldus. (☞)

3° Een teeken van bespotting ; zynde een omgekeerd uytroep-teeken ; aldus. (¡)

4° Een teeken van aenhaeling ; zynde twee naest elkander staende zin-sneden , by de fransche genoemd *guillemets* : aldus. (»))

5° De *annotatien* of kant-teekens ; zynde , nu eene ster , dan een kruys ; het zy enkel of dobbel ; aldus (* † ‡) , in welkers plaets men ook kan gebruyken de letters van den A, B, of de cyffer letters. Eyndelyk gebruykt men nog een *accolade* ; zynde byna gelyk a s boven malkander ; ter zyde van eenige regels die te saemen betrekking op iet anders hebben ; gelyk in de *Litanien* , *Canjugatien* enz. en in de *Poësis* of Dicht-konst heeft nien nog 2 toon-teekens o en — , om den korten en langen klank der letter-greepen aen-te-wyzen.

V. Wanneer gebruykt men de zin-sned (*comma*) ?

A. Als men enkele woorden of kleyne zinnen van een wilt scheidē : als blykt in het volgende voorbeeld van den geleerden taekundigen *De Haes*, daer hy (spreekende van de deugd) aldus zegt :

*Haer werk bestaet in t'allen tyd ,
Het eenig , eeuwig , Opperweezen ,
Met oerbied , vreugde , trouw en vlyt ,
Te minnen , dienen en te vreezen .*

V. Wanneer gebruykt men de halve lid-sned (*semicolon*) ?

A. Als men de leden van eenen vol-zin (*periodus*) wilt scheidē ; besonderlyk na overtallige spreuken ; en voor sommige koppel-woorden : als blykt uyt deēze voorbeelden van de beroemdste Dichters , als **Mr. RHYNVIS FEITH**.

*Hy die in't blinkend goūd , zyn' grootheyd stelt
en vreugden ,
Is doōr het goūd verblind ; want als de dood ge-
naekt ,
Word hy , verschrikkend , uyt zyn sluymering
ontwaekt ;
'T was onbestendig goed , hy sterft , en zonder
deugden .*

V. Op wat plaets stelt men 't lid-teeken (*duplex punctum*) ?

A. Na eenen vol-zin , die van eenen anderen over de zelve stof , gevolgd word : als-mede wanneer men eens anders woorden aenhaelt : B. V. den zoetvloeyenden **POOT** , de deugd beschryvende , zegt :

*Haer' kleeding is gering en echter deftig :
Haer' wooning zonder pracht :
Haer' tafel heusch : haer' rede nimmer heftig :
Haer' leger niet te zagt .*

V. Wanneer stelt men het sluyt-teeken (*punctum*) ?

A. Na eenen vol-zin die van het volgende kan af-gescheyden worden , en als men geheel ophoud.

Ziet den grooten VONDEL in de bespiegelingen van God en Godsdienst :

Waer God geloochend word , is burgerrecht nog orden ,

Nog deugd , nog Godsdienst , die op God gevestigd worden.

Zoo dryft de wereld , daer de Godsdienst zinkt , in 't wild ,

Gelyk een roerloos schip.

Ook in zyne Heerlykheyd der Kerk :

Den berg van Sion loeyt. Den Bouwheer staekt uyt schrik

Den aengevangen Bouw. De Steenrots dreunt van onder ,

En blaekt nu vuer en stam , en antwoord op den donder.

V. Waer stelt men het vraeg-teeken (*signum interrogationis*) ?

A. Naer elke vraeg : als blykt uyt de werken van den Dichter en Vertaelder SYBRAND FEITAMA , in 't voorbeeld ; na de volgende antwoord.

V. Wanneer gebruykt men het uytroep-of-verwondering-teeken (*signum exclamationis*) ?

A. Als men iet met verwondering , blydschap , droefheyd of veragting uytroept , na de woorden ach ! helaes ! och ! enz. ; als-mede na de lofspraeken in de aenroepende wys (*vocativo*) : gelyk men kan zien in deezee *Veêrzen* van den Heer *Dreliacourt* , vertaald door S. FEITAMA.

Wie dacht ooyt, dat myn' vorst my zou verwelkomen?

My voeden aen zyn' disch met d'allereélste spys?!

Genadig' Opperheer' uw' naem zy daer voór prys!

Indien ik dankbaerblyf, wat heb ik dan te schroomen?!

Wech, snoode wereld! wech, met al uw kinderspel!

Wech, droefheyd, yd'le zorg, wech, angst van dood en hel;

Ik ben het leévend' huys van mynen God en Koning.

Laet uwen dienstknecht nu, ó Heer! in vrede gaen.

Ik bied tot uw verblyf, myn' leeme hut u aen,

Ontfang my, na uw woórd, in uwe Hemel-wooning!

Men ziet in het tweede Veërs dat men met uytroeping vraegende, beyde teekens naest makander mag stellen, en zelfs twee of dry uytroep-teekens: doch alleenlyk op plaetsen alwaer zig eene grootsche verbeelding ontwikkelt. B. V.

Verbeelding! — ziek!! geduchte tael —

Zoo nooyt een blik van Heil myn' matten geest bestrael!!!

Uyt het Prys-veërs van den Heer LAMBERTUS VAN OOYEN bekroond doór het Dicht-genoótschap van Leyden.

V. Wanneer gebruykt men de tusschen-zin-teekens (*parenthesis* en *claudatur*)?

A. Als men in 't midden van de rede eenige woorden invoert, die'er, uytgenomen zynde, geen beletsel of verandering aen den zin maëken: B. V.

Een veenman voert het veen van 't veld,

(Het voórrecht van den Nederlander!)

Doór hem gestikt, gekneéd, gedroogd en toegesteld,

En stapelt in de schuer den voórraad op elkander.

Deéz' vormt van lood en tin, ontstold by't hevig vuer.

Doór kunstig en geduerig blaezen,

(Wat vonden leert ons den natuer?)

De keur van bekers en van vaezen.

Mev. DE CAMBON geboóre VAN DER WERKEN.

V. Wanneer gebruykt men het blind-teeken (*copulatio*)?

A. Eertyds wierd dit teeken gesteld tusschen twee woorden die elk, op zig zelve iet beteekenende, door de saemenvoeging een derde woord van verschillende beteekening maekten: B. V. letter-greép, naembuyging, jaer-schrift enz.: maer nu worden deéze woorden by veele aen-een-geschréeven zonder teeken; nochtans gebruykt men het zelve noch in sommige saemengestelde woorden, waer van men het laetste deel maer eens noemt, als voór- en tegenspoed, spel-leés- en rede-kunst, en sommige andere B. V.

*Het lustte my weleer in Nederduytsche Dichten,
Van't Roomsche Godendom; en feest- en jaer-
geschigten*

Te zingen enz.

A. HOOGVLIET Abraham den Aertsvader.

De wey met wollig- en met Runder-vee enz.

Den zelve.

Hy noemt haer zyne helpt, zyn' hert- en bed-vriendin.

Den zelve.

V. Wanneer gebruykt men het verdeel-teeken (*divisio*)?

A. Als men een woord begonst heeft, dat men op den zelve regel niet kan stellen; doch dit woord mag men niet verdeelen, dan by letter-greépen: B. V. als men het woord *onwederroepelyk* begonst heeft, en men kan het op den regel niet krygen, dan mag men het afbreéken na *on-*, na *onwe-*; na *onweder-* na *onwederroe-*, na *onwederroepe-*; maer nergens anders of men zóu eenen grooten misslag doen.

V. Zyn'er geene algemeyne regels te geéven nopens het verdeelen der letter-greépen?

A. Ja; ten eersten, de woorden die eenen enkelen mede-klinker tusschen twee klink-letters hebben,

vereyschen die mede-klinker in de daer op volgende letter-greép, en worden aldus verdeeld:

a dem	hley ker	drbo gen
He mel	i de ren	ke te nen
leé ven	moe di gen	pa pie ren
ruy ter	schae de lyk	too ve ry
vey lig	we du we	zuy ve ring
ver geé ven	wy zen de	leé ven loo ze.

en dit is de reden waerom men de sluyt-letters *f* en *s* in *v* en *z* verandert.

Ten tweeden, de dobbele mede-klinkers worden van-een gescheyden, om'er by elke letter-greép eenen te voegen, B. V.

haes ten	jon ger	kan ten
plaet sen	rin gen	stan den
troos ter	vin ding	zwit ser enz.

Ten derden, als'er dry of vier mede-klinkers tuschen de twee *vocaelen* staen, is het gebruyk verschillénde; maer ons dunkt best te zyn, maer eéne letter tot de volgende letter-greép over te draegen en te schryven: angs tig, dors tig, erns tig, guns tig, enz. uytgenomen de woorden daer men *sten* of *ster* heeft bygevoegd, om dat die sluyt-syllabe niét mag verdeeld worden: B. V. groot sten, naey ster enz.

Ten vierden, moet men zoo als gezegd is, de voorzetsels nooyt scheyden, B. V.

be klae gen	by stand	ge leé zen
her ee nigd	mis han de len	na vol ging
om draey en	on agt zaem	ont ee ren
over weé gen	toe sluy ten	ver an dérd
wan hoó pig	we der stree ven	enz.

Ten vyfden, dat men de sluyt-letter-greépen moet afscheyden van de voorste letter-greépen, B. V.

boos aer <i>dig</i>	dief ag <i>tig</i>	dank <i>baer</i>
groot her tog <i>dom</i>	hey me <i>lyk</i>	krag te <i>loos</i>
mees ier <i>schap</i>	voór zet <i>sel</i>	werk zaem <i>heyd</i> .

V. Wanneer gebruykt men het belet-teeken (*multa puncta*)?

A. Dit teeken word meest in de tooneel-stukken gebruykt; als men elkander in de rede valt, of als den spreeker eensklaps van iet anders begint te spreken: B. V. in het Treur-spel *Thirsa* of de zege van den Godsdienst, door Mr. RHYNVIJ FEITH zegt:

CHRYSES.

*Den jóód is veel te trouw
Aen zynen God verkleefd; dan dat ik't waenen zou...
Waer't echter wonder dat een' moeder dóór haer
smeeken
Op deézen zoón na, van haer talryk kroost versteekert
Meer kragt had op zyn' ziel dan al't gedreygde leed...
Ligt wykt hy voór haer smert.....*

EPIPHANUS.

*Hoe wensch't ik dat hy't deed?
En om zyn leéven aen myn' eyge wraek t'ontrukken;
Schenk ik myn halve Kroon— maer ach! voór hem
te bukken....
Te bukken.... CHRYSES! dit is boven myne magt!*

V. Wanneer gebruykt men 't rust-teeken (*linea*)?

A. Als men iet met nadruk zegt, en diensvolgens den leézer of aenhoorder gelegenheid tot opmerking wilt geéven, stelt men een lang rust-teeken, B. V.

*De tederheyd van't hert kan vaders minnaers teelen;
Maer Deugd— die teelt zy niet.*

ó Deugd! uw' onbezefb're waerde

Is boven 't ondermaensche lot,

*Zou 't stof uw woonplaets zyn!— neen— veel té
groot voór d'aerde;*

Wobnt g'enkel voór den Troon van God!

V. D. PALM:

Dit teeken— dient ook nog om in een vertelsel ; Fabel enz. den naem van den geenen die spreekt niet altyd te herhaelen, en om te doen zien wanneer iemand anders gaet spreeken.

V. Waer toe dient het afdeeling-teeken (*paragraphus*) ?

A. Als men eene verhandeling of uytlegging over eenige stof wilt doen , kan de zelve verdeeld worden in verscheyde afdeelingen ; voór de welke men dit teeken stelt, als blykt uyt den inhoud der Nederduytsche Spraek-konst van den Heer *L. Van Bolhuis*, daer hy zegt : De Nederduytsche Spraek-kunst § I, moet ons leeren— dat *wy verstaen*, wat een ander meent ;— 2° dat *andere verstaen*, wat wy meenen in onze tael. §. II.

V. Geeft een voorbeeld voór het teeken van aenwyzing ?

A. By *Mattheus* 16 v. 24 leest men : toen zeyde *JESUS* tot zyne Discipelen : ¶ is'er iemand die na my komen wilt, die verloochene zy zelve, ende neeme zyn kruys, en volge my na enz.

V. Waer vind men het teeken van opmerking ?

A. Ook in de H. Schriftuer, B. V. in het Boek der Uytgangen, begint het 20 Hoofd-stuk aldus :

1 Ende God heeft gesproken alle deéze woorden.

2 ¶ Ik ben den Heer uwen God die u geleyd heb uyt den Lande van Egypten, uyt den huize der slaeperry.

3 Gy en zult geene vrenide goden hebben enz.

V. In welk geval gebruykt men de dobbele zin-snede *comma duplicata*) of (*guillemets*) ?

A. Als men eens anders woorden laet hooren B. V.

Een veersken doór de pen van VAN DER DOES geschreeven ,

*Deéd VALDES woeden en de Stad-verraeders beéven : **

** Zoo kent een vogelken het vleyende geluyd ,*

** Wanneer den vogelaer , is op bedriegen uyt. **

Dit was de goude Spreuk enz.

LE FRANCO VAN BERKHEY.

V. Waer toe dienen de kant-teekens ?

A. Om eenige opheldering aen duystere uytdrukkingen te geéven , die den Schryver meynt voór een ider niet verstaenbaer te zyn , gelyk men vind onder andere in de Dichten van den grooten HUYDECOPER.

Den leerling van den wyssten () aller Grieken ,*

Dat schrander bryn, dat , op zyne Arends-wieken

Het naeuw bepaeld bereyk van 's menschen oog ,

Met eene vaert , zelfs wen hy , speelde ontvloóg

Dien PLATO.

(*) SOCRATES.

V. In welk geval zou men het bespot-teeken (;) kunnen gebruyken ?

A. Als men het tegenstrydig zegt van het geén men meynt, of al spottende imand pryst: gelyk in het 2de Bedryf 5de Tooneel van *Molieres Vrek* alwaer men spotsgewys zegt :

Men zou u steelen van de straet ;

Men zou u schilderen , waer dat gy zit of staet ;

Men kan niet schoonder zyn ; ey ga eens heen en weder ;

Dat is een lichaem ; niet te dik ; te plomp nog teder ;

Maer los en geestig , vlug en net gelyk 't behoort ,

En zonder ongemak , gy maekt my zelfs bekoórd

Doór uwe geestigheyd ;

V. Wanneer moet men zig van *Capitaele* of *Hoofd-letters* bedienen ?

A. Ten eersten, voór alle eyge naemen, als Antwerpen, Barbara, den Donauw, Parnassus; ten tweeden, als men iet begint te schryven; ten derden, in de opschriften van Brieven; ten vierden, naer een sluyt-teecken, (*punctum*) om dat men dan eenen nieuwen vol-zin begint; ten vyfden, voór de Kunst-woorden en die van bezonderen nadruk, die de Hoofd-zaak uytmaeken; eyndelyk, ten zesden, stellen de Dichters eene Hoofd-letter aen 't begin van elken regel.

V. Wat word'er vereyscht om wel te leézen?

A. Eene geduerige oplettendheyd om te verstaen het geén men stil voór zig zelve leést, en om te doen verstaen het geén men een ander wilt voorleézen.

V. Waer op moet men bezonder letten als men leést?

A. Op de geluyd-teeckens, om dat die somtyds de beteekenis der woorden veranderen— op de zin-teeckens, om dat die de scheyding der vol-zinnen aentoonen, en op de woorden die onderscheyden zyn, het zy doór Hoofd-letters, gelyk de eyge naemen enz. of doór eene andere soort van Druk-letters, in de Boeken: of wel doór onderschrabde woorden in de Brieven en Handschriften: met een woord, men moet tragten te leézen gelyk men gewoon is te spreéken, zoodaenig dat eenen blinden niet gewaer kan worden of men leést, dan of men iet vertelt.

V. Waerom moet men op de zin-teeckens letten?

A. Om dat men doór de zelve zlet waer men mag adem haelen; wanneer men behoort te rusten; waer men moet ophouden; wanneer men zyne stem moet veranderen; welke woorden men langzaam en met nadruk moet uytspreeken, en welke zinnen men gauw moet leézen en kort afbreéken.

V. Kan men hier eenige kunst-regels van geéven?

A. Aengezien'er een groot verschil is tusschen het leézen van eene leer-rede, of aenspraek, een Helden-dicht, eene geschiedenis, eene Reys-beschryving of een Nieuws-papier, zoo dunkt ons beter te zyn, te maeken dat men zig zelve verstaet, en dan de stem zoo natuerlyk te gebruyken, dat men schynt te verhaelen het geén men leést: nogtans voór den verheven styl, eygen aen de Redenaers en Dichters, stellen sommige voór regel dat men voór de zin-snede (*comma*) zoo lang moet ophouden tot dat men stil gezeyd heeft *een*; voór *semicolon een, twee*; voór *duplex punctum een, twee, dry*; en voór *punctum een, twee, dry, vier*: voorts dat men aen een vraeg-teeken kort moet afbreéken: aen een verwondering-teeken den zin met nadruk moet uytroepen; aen eenen tusschen-zin, van stem veranderen; de woórden die met het bind-teeken aen-een geschakeld zyn, op den zelve toon aen-eenhouden; daer verscheyde stippen staen, met eene andere stem seffens invallen; en by een lang schreefken wat langer rusten: eyndelyk de afdeelingen, de aenwyzingen en opmerkingen zeer duydelyk onderscheyden, de kant-teekens op hunne plaets met eene andre stem in lassen, en de woórden die anders gedrukt zyn, met eene opheffing van stem doen uytmunten.

V. Wat moet men nog kennen om wel te leézen?

A. De verkortingen (*abbreviatien*) die menigvuldig zyn in de oude pleyt-stukken, leer-redenen en graf-schriften; als mede in de hedendaegsche Koopmans-brieven en nieuws-papieren.

Ziet hier de voórnaemste:

A.

A. A. beteekent aendagtige aenhoorders.

A.^o *Anno* of in 't jaer.

A. antwoord.

Act *actie*.

Adv. *Advocaet*.

Aenl. beteekent Aenlégger.

A. D.	. . .	<i>Anno Domini</i> 't jaer des Heere.
A. M.	. . .	<i>Anno Mundi</i> 't jaer der wereld.
A. L. M.	.) . .	(<i>Artium Liberalium Magister</i> . (Meester der vrye Konsten.
Adm ^l	. . .	<i>Admirael</i> , Vloót-voogd.
Adm ^{rs}	. . .	<i>Administrateurs</i> , Bestuerders.
Ap.	. . .	Apostel.
Apr.	. . .	April, Gras-maend.
@	. . .	el of aem (vat)
Aug.	. . .	Augustus, Oogst-maend.

• B.

Bar	. . .	<i>Baron</i> of Barones.
Bat.	. . .	<i>Bataillon</i> .
B ^{co}	. . .	Banco of Bank-geld.
B. Ct of	☉ . .	Brabantsch Courant.
B. 1.	. . .	eersten Boek.
B. E.	. . .	by Exempel.
B. M.	. . .	beminde Moeder of Meester.
Bp	. . .	Bisschop.
Brab. gew.	. . .	Brabantsch gewigt.
2. Br ^t	. . .	tweeden Brief.
Br ^t	. . .	bruto, grof gewoogen.
B. Vr	. . .	beminden Vader.
B. V.	. . .	by Voórbeeld.

C.

C. of Cap ⁱ	. . .	<i>Capittel</i> of Hoofd-stuk.
Cap ^l	. . .	<i>Capitael</i> of Hoofd-som.
Cap ⁿ	. . .	<i>Capiteyn</i> , Hoofdman.
C ^a	. . .	<i>circa</i> ontrent.
Card	. . .	Cardinael.
Comm ^{rs}	. . .	<i>Commissaire</i> of <i>Commissionnaire</i> .
Comm ^t	. . .	<i>Commandant</i> , Bevelhebber.
Comp ^{ie}	. . .	<i>Compagnie</i> .
Ct	. . .	Cent of honderd.
Cent ^r	. . .	Centenaer of 100 pond.
Connoisst	. . .	<i>Connoissement</i> , Zee-vragt-brief.
Créd.	. . .	<i>Crediteurs</i> , Schuldeysschers.

D.

D. O. M.	beteek.) <i>Deo optimo maximo</i> , aen God) den Besten en Allergrootsten.
D. V.	. . .	? Doórluchtigen Vorst.
D ^r	. . .	<i>Doctor</i> , Geneésheer of Leeraer.
Dom.	. . .	<i>Dominus</i> , Heer.
Dom.	. . .) <i>Domine</i> , of Prediker der gerefor-) méerden of andere Secten.
D. S. G.	. . .	de Staeten Generael.
Debr ^s	. . .	<i>Debiteurs</i> , Schuldnaers.
Dec	. . .	December , Winter-maend.
D. G. H.	. . .	den Grooten Heer.
D ^o	. . .	<i>dito</i> of gezegde.
Delin.	. . .	<i>delineavit</i> , geteekend.
De H. D.	. . .	de Heylige Dryvuldigheyd.
Den.	. . .	Deniers.
D. H. V.	. . .	dé Heylige Vaders.
Dep.	. . .	<i>Deputatie</i> , afzendinge.
D. O. V.	. . .	de Oude Vaders.
Dept	. . .	<i>Departement</i> .
Dir ^s	. . .	<i>Directeurs</i> , Bewindhebbers.
Duc ⁿ	. . .	Ducaeten.
Duc ^s	. . .	Ducatoens.
4. D.	. . .	4 ^{den} Deel.
Div.	. . .	<i>divisie</i> , verdeeling.
Div.	. . .	diversche.
D. W. Dr	. . .	Dienstwilligen Dienaer.
D. W. D ^{sp}	. . .	Dienstwillige Dienaeresse.
de w.	. . .	de welke.
den w.	. . .	den welken.
dz	. . .	dit of dat.
Dom of Don	. . .	{ Spaenschen Eernaem , voór de Edel- lieden , en ook voór de Geestely- ken van 't Order van Benedictus en Bernardus , de Barnabiten en Cathuyzers.
Doub.	. . .	<i>Doublon</i> , Spaenschen Pistoof.

E.

ē . . .	beteekent en
enz.	en zoo voords.
&	et of en.
&c	<i>et cætera</i> , en 't volgende.
Em.	<i>Eminentie</i> , voor eenen Cardinael.
Eerw.	Eerweêrden.
Excell.	<i>Excellentie</i> , voor een Gezant.
E. P.	Eerweêrden Pater.
E. M.	Eerweêrde Moeder , Edel Mogende.
E. G. M.	Edel Grootmogende.
Eng.	engels , zilver gewigt.
Esc.	<i>Escader</i> of <i>Escadron</i> .

F.

Fact.	<i>Facture</i> , Rekening.
Febr.	February , Sprokkel-maend.
Fol.	<i>Folio</i> , bladzyde.
Fr ^s	<i>Francs</i> , geldstukken.
Fec ^t	<i>Fecit</i> , gedaen.
Fr.	Fransch.
Fr. Kr.	Fransche Kroonen.

G.

gec. B. Ann.	<i>geconsolideêrde</i> Bank-annuïteyten.
Gen.	<i>Générael</i> , Veldheer.
gem.	gemelden.
Ger. B. Ann.	<i>gereducêrde</i> Bank-annuïteyten.
gez.	gezegden.
g.	grooten.
gl.	gulden.
G. gl.	Goud-gulden.
Gr.	Gramme , nieuw gewigt.
gra.	graeden.
Gren.	Grenadier.

H.

H.	Heyligen.
H. H.	<u> </u> in 't meêrvoud.

H. M.	beteekent	Hoogmogende.
H. G. M.	. . .	hunne Grootmogende.
H. S.	. . .	Heylig Sacrament.
het w.	. . .	het weik.
hz.	. . .	het.
hectol.	. . .	hectolitre.

I.

I. N. R. I.	. . .	<i>Jesus Nazarenus Rex Judæorum.</i> Jesus van Nazareth Koning der Joóden.
I. H. S.	. . .	
id.	. . .	<i>Jesus hominum Salvator.</i> Jesus Zaligmaecker der menschen.
ibid.	. . .	idem, het zelve.
ibid.	. . .	ibidem, in de zelve plaets.

J.

J. C.	. . .	Jesus Christus.
jaerl.	. . .	jaerlyks.
Jan.	. . .	January, Lauw-maend.
Jun.	. . .	Juny, Zomer-maend.
Jul.	. . .	July, Hooy-maend.
J ^r of Jonk.	. . .	Jonker.
Jouffr.	. . .	Jouffrouw.
J. U. D.	. . .	<i>Juris utriusque Doctor.</i>) Leeraer in beyde de Rechten.
J. U. L.	. . .	<i>Licentiaet</i> in de Rechten.

K.

K. M.	. . .	Keyzerlyke Majesteyt
K. K. M.	. . .	Keyzerlyke Koninglyke Majesteyt
K. H.	. . .	Koninglyke Hoogheyd.
Kr.	. . .	Kroonen.
Kr. Kr.	. . .	Kruys-kroonen.
Kilogr.	. . .	kilogramme, 1000 grammes.

L.

℔	. . .	ponden Vlaemsch.
℥	. . .	do gewigt.
₶	. . .	<i>Livres Tournois.</i>

£. St.	. . .	ponden Sterlings.
L. Dr	. . .	<i>Louis d'Or.</i>
Lieut.	. . .	<i>Lieutenant.</i>
L ^{nt} Cel	. . .	d. <i>Colonel.</i>
Legisl ^r	. . .	<i>Legislateur; Wetgeéver.</i>
L ^{nt} Gal	. . .	<i>Lieutenant Generael.</i>
L. C. of Lib. Cens.		<i>Librorum Censor; Boekkeurder.</i>
L. S.	. . .	<i>Locus Sigilli, Zegelplaets.</i>
L. T.	. . .	lieve Toehoorders.

M.

M. A.	. . .) <i>Magister Artium</i> , Meester in de) Konsten.
Maj.	. . .	<i>Majesteyt.</i>
Mart.	. . .	Martelaer.
Markg.	. . .	Markgraef.
M ^k	. . .	mark, gewigt en geld.
M. L.	. . .	mark lubs (Hamburgs-geld)
Metr.	. . .	<i>metre.</i>
M. met.	. . .	<i>myriametre</i> , 10000 metres.
m. M.	. . .	<i>millimetre</i> , $\frac{1}{1000}$ van een metre.
M ^r . of Mynh.	. . .	Mynheer.
M ^r . of M M.	. . .	Meester, of Myneheeren.
Mev.	. . .	Mevrouw.
Mej.	. . .	Mejouffrouw.
M. R.	. . .	Minderbroeder <i>Recollect.</i>
M. R.	. . .	myne Rekening.
Min.	. . .	<i>minor</i> of <i>minime</i> , minder, minst.
Min. plen.	. . .) <i>Minister plenipotentarius</i> of) gevolmagtigden Gezant.
M. L.	. . .	<i>Medicinæ Licentiaet.</i>
M. D.	. . .	<i>Medicinæ Doctor.</i>
M. S.	. . .	<i>Manuscript</i> , Hand-schrift.
Mun.	. . .	<i>Municipaliteyt.</i>
M. Z.	. . .	<i>mediteérende</i> zielen.

N.

N.	. . .) eenen onbekenden of verzweégen) naem.
----	-------	---

N, N O. N W.	Noórd, Noórd Oost, Noórd West.
N. B.	Nota Bene, let wel.
No	Numero of Number.
N. S.	nieuwen Styl.
Neg ^t	Negociant of Koopman.
N ^{to}	netto, zuyver gewoógen.
Not. Pub.	Notaris publicus, of openbaeren Notaris.
Nov. of gber	November, Slagt-maend.

O.

o	on of om.
O.	Oost
Obj.	objectie of tegenwerping.
Oct. of 8ber	October of Wyn-maend.
Off. Mun.	Officier Municipael.
O. H. J. C.	Ons Heere Jesus Christus.
O. L. V.	Onze Lieve Vrouw.
O. M.	Ostium Monumenti, grafs-ingang.
onc.	once.
O. P.	Ottomanische Porte, den Turk.
O. S.	Ouden Styl.
O. I. C.	Oostindische Compagnie.
Obl.	Obligatie.

P.

Parl.	Parlement.
Pinx.	Pinxit, geschilderd.
Pr.	Par of doór.
Pr Ct of p ^o	Par cent, ten honderd.
Penn.	Penningen.
Pr.	Priester.
Proc.	Procurator.
Pt.	Pieces, stukken.
P. S.	Post Scriptum, Na-schrift.
Pref.	Prefect, Bevelhebber.
Prel.	Prelaet, Kerk-voogd.
Pres.	President, Voórzitter.
Priv.	Privilegie, Voórrecht.

Quad.	. . .	<i>quadratus</i> , vierkant.
Quart.	. . .	<i>quartier</i> , vierde, wyk, of lyfs-genade.
Quat.	. . .	<i>Quatertemper</i> , vier-gety.
Qual.	. . .	<i>qualiteyt</i> , hoedanigheyd.
Quant.	. . .	<i>quantiteyt</i> , hoeveelhейd.
qq.	. . .	<i>qualitate qua</i> in die hoedanigheyd.
Quint.	. . .	<i>quintael</i> , 100 <i>ff</i> of 100 ponden.
Quitt.	. . .	<i>quittantie</i> , kwyttschelding.

R.

R ^l	. . .	Regel.
R. C.	. . .	Roomsch <i>Catholique</i> .
R. P. et P.	. . .	Roomsch Priester en <i>Pastor</i> .
R. I. P.	. . .) <i>Requiescat in Pace</i> , dat hy of y zy in vrede ruste.
Rec.	. . .	<i>Recapitulatie</i> , bycentrekking.
Reg.	. . .	<i>Regiment</i> .
Rek.	. . .	Rekening.
Rel.	. . .	<i>Religie</i> , Godsdienst.
Rem.	. . .	<i>Remise</i> , toezending van Wissels.
R ^s	. . .	<i>Rees</i> , kleyn geld in Portugal.
R. of Rx.	. . .	Ryktsdaelders.
R.	. . .	<i>Requisitie</i> of verzoek.

S.

Sc.	. . .	<i>Scudi</i> of Daelders.
S. of St.	. . .	<i>Sinte</i> , Heylig.
Sr.	. . .	<i>Sieur</i> .
S. S. T. D.	. . .	{ <i>Sacro Sanctæ Theologiæ Doctor</i> , Leeraer in de Allerheyligste Gods- geleerdheyd.
S. T. P.	. . .) <i>Sanctæ Theologiæ Professor</i> , Hoogleeraer in de Heylige Godheyd.
S. P. Q. A.	. . .) <i>Senatus Populusque Antverpiensis</i> , den Raed en 't Volk van Antwerpen.
Sire	. . .	(titel van den Vorst.
2 S.	. . .	2de <i>Sectie</i> .

St.	. . .	stuyvers.
S of Sch.	. . .	Schellingen.
Sept. of 7ber	. . .	September, Herft-maend.
Secr.	. . .	<i>Secretarius</i> , Geheym-schryver.
Serg ^t	<i>Sergeant</i> .
S. J.	. . .	<i>Societatis Jesu</i> , Jesuieten.
Sculpt.	. . .	<i>Sculpsit</i> , gesneeden.

T.

Tra of the	. . .	<i>Tarra</i> , zwaerte van Bael of Vat.
Thal.	. . .	Thalers, Duytsche Daelders.
Tr.	. . .	<i>Traite</i> , betrekking in Wisselbrieven.
Transp.	. . .	<i>Transport</i> , overdragt.
Theol.	. . .	<i>Theologant</i> , Godsgeleerden.

V.

v of Vs.	. . .	Veërs.
Vac.	. . .	<i>vacat</i> , openstaende of ontbreëkende.
Vr.	. . .	vraag.
Vl.	. . .	Vlaemsch.
V ^t	<i>vidit</i> , overzien.
V. ^r Br.	. . .	Vragt-brief.
voörn.	. . .	voórnoemden.
voórsz.	. . .	voórschreeven of voórzegden.
Ven.	. . .	Venetiaensch.
Vryh ^d	. . .	Vryheyd.
Vryh ^r	. . .	Vryheer.
var.	. . .	<i>varia</i> , verscheyde.
verl.	. . .	verlies.
verw.	. . .	verweerder.

U.

UE.	. . .	U-Edele.
U-l.	. . .	U-lieden.
Us.	. . .	<i>uso of usantie</i> , gebruyk.
Ut. s.	. . .	<i>ut supra</i> , als boven.
Ut. r.	. . .	<i>ut retro</i> , als van den anderen kant.

W.

- W. G. Wissel-geld.
 W. West.
 W. N. W. West-Noórd-West.
 W. I. C. West-Indische *Compagnie*.

X.

- X^{tns} *Christus*.
 X^{bre} of 10^{ber} December Winter-maend.
 ✚ handteeken van die niet kan schryven.

Z.

- Z. Zuyd.
 Z. Z. O. Zuyd-Zuyd-Oost.
 Z. Z. C. Zuyd Zeesche *Compagnie*.
 Z. B. zeer Beminde.
 Z. D. Zyne Doórlugtigheyd. } Hoogweér-
 Z. D. H. Zyne Doórlugtigste } digheyd.
 Z. H. Zyne Heyligheyd. } Hoogheyd.
 Z. K. D. Zyne Keurvorstelyke Doórlugtigheyd }
 Z. K. H. Zyne Koninglyke Hoogheyd. }
 Z. M. Zyne *Majesteyt*.
 Z. K. en K. A. M. } Zyne Keyzerlyke en Koninglyke
 } Apostolyke *Majesteyt*, den Keyzer
 } en Koning van Hongarien.
 Z. B. M.) Zyne Britsche *Majesteyt*,
) den Koning van Engeland.
 Z. C. M.) Zyne *Catholyke Majesteyt*,
) den Koning van Spagnien.
 Z. D. M. Zyne Deénsche *Majesteyt*.
 Z. allergetr. M.) Zyne allergetrouwste *Majesteyt*,
) den Koning van Portugael.
 Z. S. M.) Zyne Siciliaensche *Majesteyt*,
) den Koning der beyde Sicilien.
 Z. allerch. M.) Zyne Allerchristelykste *Majesteyt*,
) den Koning van Vrankryk.
 Z. R. K. M.) Zyne Roomsche Keyzerlyke *Majes-*
) *teyt*.

Ziet hier nog de verkortingen van alle de Boeken der H. Schriftuer, die men dikwils ontmoet in de uytleggingen der Christelyke Leering en in de Leerredenen. (*Sermoenen*)

In het Oud *Testament* of Verbond.

Gen. beteekent *Genesis*, of Boek der Schepping;
 Ex. of Exod. . . *Exodi*, _____ uytgangen.
 Lev. *Levitici*, Priester-boek.
 Num. *Numerorum*, Boek der Getallen.
 Deut. *Deuteronomii*, tweede Wet.
 Jos. *Josuë*, Boek van Josuë.
 Jud. *Judicum*, Boek der Rechteren.
 Ruth *Ruth*, Boek van Ruth.
 1 en 2 Reg. of Sam. *Regum*, of Samuël of der Koningen.
 3 en 4 Reg. of 1 en 2 *Regum*. 3 en 4 der Koningen.
 1 en 2 Par. . . . *Paralipomenon*, of der Chronyken.
 1 Esd. 1 *Esdraë*, of 1sten Boek van Esdras.
 2 Esd. of Nehem. *Nehemiæ*, 2^{den} Boek van Esdras.
 Tob. *Tobias*, of Boek van Tobias.
 Judith word heel uytgeschreeven om het te onderscheyden.

Van *Judicum*, of Rechter-boek.

Esth. *Esther*, of Boek van Esther.
 Job *Job* _____ Job.
 1 Ps. 1. Psalm. 1. Harp-zang van David.
 en zoo vervolgens tot 150 toe.
 Prov. *Proverbia*, of Spreuken van Salomon.
 Eccl. *Ecclesiastes*, of den Prediker.
 Cant. *Canticum*, of Boek der Gezangen.
 Sap. *Sapientiaë*, _____ der Wysheyd.
 Eccles. *Ecclesiasticus*, — van Jesus Syrach.

De Propheeten of Gods-tolken.

Is. *Isaias*.
 Jer. *Jeremias*.
 Thren. *Threni* of klaegliederen van Jeremias.
 Ez. *Ezechiël*.

Dan.	. . .	<i>Daniël.</i>
Oz.	. . .	<i>Ozeas.</i>
Jo.	. . .	<i>Joël.</i>
Am.	. . .	<i>Amos.</i>
Abd. of Ob.	. . .	<i>Abdias of Obadias.</i>
Jon.	. . .	<i>Jonas.</i>
Mich.	. . .	<i>Micheas.</i>
Nah.	. . .	<i>Nahum.</i>
Hab.	. . .	<i>Habacuc.</i>
Soph. of Sef.	. . .	<i>Sophonias of Sefanias.</i>
Agg. of Hach.	. . .	<i>Aggeus of Hachaias.</i>
Zach.	. . .	<i>Zacharias.</i>
Mal.	. . .	<i>Malachias.</i>
1 of 2 Mach.)	1 of 2 <i>Machabæorum</i> 1 ^{sten} of 2 ^{den}
)	Bok der Machabeën.

In het Nieuw Testament.

Mätt.	. . .) <i>Mattheus</i> , of het Evangelie van
	. . .) <i>Mattheus.</i>
Marc.	. . .	<i>Marcus.</i>
Luc.	. . .	<i>Lucas.</i>
Joa.	. . .	<i>Joannes.</i>
Act.	. . .) <i>Actorum</i> , Werken of Handelingen
	. . .) der Apostelen.

Zend-brieven der Apostelen.

Van Paulus.

Rom.	beteekent	<i>ad Romanos</i> , tot de Romeynen.
1 of 2 Cor.	. . .	<i>ad Corinthios</i> , tot die van Corinthen.
Gal.	. . .	— <i>Galatas</i> , — — Galaten.
Eph.	. . .	— <i>Ephesios</i> ; — — Ephesen.
Phil.	. . .	— <i>Philippenses</i> , — Philippen.
Col.	. . .	— <i>Colossenses</i> , — Colossen.
1 of 2 Thes.	. . .	— <i>Thessalonicenses</i> , Thessalonica.
1 of 2 Tim.	. . .	— <i>Timotheum</i> , aen Timotheus.
Tit.	. . .	— <i>Titum</i> , — Titus.
Phil.	. . .	— <i>Philemonem</i> , — Philemon.
Heb.	. . .	— <i>Hebræos</i> ; tot de Hebreuwen.

Jac.	<i>Jacobi</i> , van Jacobus.
1 of 2 Petr.	<i>Petri</i> , van Petrus.
1, 2 of 3 Joan.	<i>Joannis</i> , van Joannes.
Judæ	<i>Judæ</i> , Judas Thadeus.
Apoc.	<i>Apocalypsis</i> , de Openbaering.

Voords zyn'er nog eenige Letters die als getallen gebruykt worden in een *Chronicon* , of Jaer-schrift; en in de oude Boeken en Zerk-schriften: te woeten,

M of CI	beteekent duyzend.
D of ID	vyf honderd.
C	honderd.
L	vyftig.
W of X	tien.
V of U	vyf.
Y	twée.
I of J	een.

Sommige Drukkers bedienen zig van dit Romeynsch getal, om 't jaer aen te toonen wanneer eenen Boek gedrukt is; maer hier in moet men opmerken, dat, als een kleynder getal voór een grooter staet, men dan het groot zoo veél minder moet rekenen: B. V. IV is maer 4; IX maer 9; XL maer 40, en XC maer 90, enz.

Eyndelyk heeft elke Konst of Weétenschap nog besondere verkortingen, en wel voórnaementlyk de Spraek-konst, waer van wy in ons 2de Deel, eene geheele lyst zullen opgeéven.

TOT SLOT, HEBBEN WY HIER NOG BYGEVOEGD:

Eene verzaemeling van vreemde woorden, meest alle te vinden in Hollandsche Schriften, en bezonder in die der Dichters; hoopende dat deéze ook mede tot nut zullen dienen voor de Leerlingen. Wy hebben ons bevlytigd om de zelve, zoo veel mogelijk was, met uyleg en voorbeelden aen-te-toonen.

<i>Adelaer</i> , Arend.	<i>afdeynzen</i> , afwyken.
<i>aef</i> , dom van een wiel.	<i>afgeregt</i> , wel afgeregt of
<i>aefsch</i> , averegts of slinks.	ervaeren in de Konst enz.
<i>aegt-appel</i> , Courtpendu.	<i>afheynen</i> , afsluyten, met
<i>aembeyen</i> , slach van speen.	eene haeg of schutsel
<i>aemborstig</i> , kortborstig.	omzetten.
<i>aenblaffen</i> , aenbassen.	<i>afklauteren</i> , afklimmen.
<i>aenbonzen</i> , hard aenkloppen.	<i>afkluiven</i> , afknaegen.
<i>aenduyden</i> , aenkondigen, toeschryven.	<i>afschutten</i> , afweeren, afheynen.
<i>aenfokken</i> , aenkweeken, of aenkweeken.	<i>afslaoen</i> , zich slaevelyk afwerken.
<i>aengorden</i> , aenbinden, aenriemen, aengespen.	<i>afsnuyten</i> , afsnuttten.
<i>aenhegten</i> , aeneenmaeken.	<i>afstillen</i> , afheffen.
<i>aenkanten</i> , zich tegen iemand in de weér stellen.	<i>afstuyten</i> , wederbotten, afschampen: het mes stuyt af.
<i>aennoopen</i> , aenporren, aenpraemen.	<i>afvergen</i> , afvraegen.
<i>aenprikkelen</i> , aenhitsen.	<i>afwenden</i> , afkeeren, afschutten.
<i>aenrennen</i> , sterk aenryden.	<i>agterbaks</i> , in't heymelyk.
<i>aenritsen</i> , aenstooken, opstooken.	<i>aterkoussig</i> , agterdenkende
<i>aental</i> , getal.	<i>albediller</i> , moeyal.
<i>aenvang</i> , beginsel.	<i>algeryn</i> , eenen van Algiers.
<i>aenwenden</i> , gebruyken, te werk stellen.	<i>althans</i> , ten minsten.
<i>aenwentelen</i> , omwentelen, keeren en draeyen.	<i>amper</i> , zueragtig.
	<i>anderwerf</i> , andermael.
	<i>angelier</i> , genoffel.

<i>argwaen</i> , kwaed vermoeden.	<i>bejegenen</i> , ontmoeten, behandelen.
<i>arts</i> , gencés-meester.	<i>bekuypen</i> , met list te werk gaen.
<i>artseny</i> , geneés-middel.	<i>belgen</i> , zich belgen, in gramschap stellen.
<i>Baek-tand</i> , of bak-tand; maer niet bok-tand.	<i>beregten</i> , iemand wel of kwalyk beregten, of bedienen.
<i>baerblykelyk</i> , klaerblykelyk.	<i>berken-meyer</i> , oud drinkglas, <i>bocael</i> .
<i>baers</i> , zekeren vis; maer niet baes.	<i>berokkenen</i> , iets in 't heymelyk onderneemen.
<i>bagger</i> , modder.	<i>berooyd</i> , kael of arm.
<i>baloorig</i> , duyzelig; niet deuzelig.	<i>berugtheyd</i> , vermaerdheyd.
<i>banier</i> , vaendel.	<i>bescheyden</i> , roedelyk; ook bedingen of afspreeken.
<i>bank-breeker</i> , <i>banqueroutier</i> .	<i>beschutten</i> , dekken, beschermen.
<i>bar</i> , koud, stuer of schrael.	<i>beseffen</i> , begrypen.
<i>bardezaen</i> , hellebaerd.	<i>beslegten</i> , effenen, een geschil beslegten of slisen.
<i>barheyd</i> , dorheyd.	<i>bespatten</i> , besprinkelen met slyk of water.
<i>barning</i> , branding der golven, die met geweld tegen rotsen slaen.	<i>bestand</i> , wapenschorssing.
<i>barn-netel</i> , brand-netel.	<i>bestendigheyd</i> , vastigheyd of standvastigheyd.
<i>bedeest</i> , ontsteld, betueterd; dat men hier betetterd noemt.	<i>betocgen</i> , bewyzen, betoonen.
<i>bedclven</i> , begraven.	<i>beukelaer</i> , schild, krygs-wapen.
<i>bedillen</i> , bemocyen, beschikken, of berispen.	<i>bewindhebber</i> , bestierder, Directeur.
<i>bedotten</i> , bedriegen.	<i>beyden</i> , wagten of toeven.
<i>begenadigd</i> , begunstigd.	<i>bezadigd</i> , bedaerd.
<i>begoed</i> , bemiddeld.	<i>bezinnen</i> , verzinnen.
<i>begrommelen</i> , bemorssen, of bekladden.	
<i>behebd</i> , onderhevig.	
<i>beheeren</i> , beheerschen, gebied voeren.	

- bezoedelen*, bezoetelen, besmetten.
bezonnen, beraeden; hy is kwaelyk bezonnen.
bezwalken, verduysteren, benevelen.
bezwangerd, bezwaerd: hy is bezwangerd van gedagten enz.
biest, eerste melk van de koey enz.
biggelen, afloopen: de traenen biggelen langs haere wangen.
bitsheyd, bitsigheyd, spytig- of nydigheyd.
boek-staef, letter.
boert, boert en ernst, belachelyk en deftig.
bogt, boog, kromte: ook golf en aytshot.
bond-kist, de Ark van 't oud Verbond.
boosdoender, kwaeddoender.
bord of berd-papier; carton.
bouwvallig, gereed tot vallen.
breydel, gebit of toom.
bryzeling, brokkeling.
bulken, 't gebrul van stieren en koeyen enz.
-
- Deérne*, jonge maegd.
demoedigheyd, ootmoedigheyd.
deun, gierig: ook een lied.
dier-kring, *Zodiacus*.
- dissel*, van eenen wagen; maer niet dessel.
dobberen, in 't water op en neér dryven.
dorperheyd, boerschheyd, onbeschaefdheyd.
draeg-baer, berrie.
draelen, toeven, tateren.
drempel, dorpel.
drenk-bak, drink-bak, voor peerden enz.
drentelen, langzaam gaen.
dribbelen, met gesloote beenen opspringen.
drift, *kudde*, drift, snelheyd van 't water of wolken, ook opwelling of opborreling.
droessem, moer, grond-sop.
drok, druk: hy heeft het druk.
drom, eene menigte van krygs-volk.
druyl-oor, eenen onlustigen.
duyken, de Zon gaet duyken of gaet onder.
duyn, zand-berg aen den kant van de zee.
dwarl-wind; draey-wind.
dwarg, naentje, 't welk men hier kaboutermannen noemt.
-
- Eens-klaps*, onverhoeds, gevallyk.
ega, wederhelft, weder-gade.

<p><i>eggig</i>, stomp; stompe tanden.</p> <p><i>egter</i> of <i>echter</i>, evenwel.</p> <p><i>elpen-been</i>, ivoir.</p> <p><i>erinneren</i>, te binnen brengen.</p> <p><i>erlangen</i>, verkrygen.</p> <p><i>erusthaftig</i>, deftig.</p> <p><i>etgroen</i>, nagras.</p> <p><i>evenaer</i>, de naeld van eene schael.</p> <p><i>euvel-daed</i>, kwaede daed.</p> <hr style="width: 20%; margin: 10px auto;"/> <p><i>Flarden</i>, stukken; aen flarden scheuren.</p> <p><i>flenters</i>, ook stukken of splinters.</p> <p><i>flits</i>, pyl of schigt.</p> <p><i>flonkeren</i>, blinken.</p> <p><i>fluks</i>, snel, gezwind.</p> <p><i>folter-bank</i>, pyn-bank.</p> <p><i>fommelen</i>, verkrooken; ook dobberen gelyk een schip.</p> <p><i>fy</i>, foey.</p> <hr style="width: 20%; margin: 10px auto;"/> <p><i>Gael</i>, of streep in de stof-fen.</p> <p><i>gebaer</i>, getier, gerugt.</p> <p><i>geboefte</i>, schuym van volk.</p> <p><i>gedyden</i>, of gedyen, ver-strekken.</p> <p><i>gehengen</i>, gedoogen.</p> <p><i>gekras</i>, het krassen der raeven.</p> <p><i>gelaet-kunde</i>, aenzigt-kunde, word verstaen door <i>Physionomie</i>.</p>	<p><i>gelynd</i>, gelynd papier. (<i>gelineérd</i>.)</p> <p><i>gemael</i>, en <i>gemaelin</i>, ver-heve uytdrukking aen getrouwde.</p> <p><i>genant</i>, naem-genoót.</p> <p><i>gerigt</i>, geregt.</p> <p><i>geronnen</i>, bloed dat geronnen of gestold is.</p> <p><i>gerven</i>, schooven of graen-bussels.</p> <p><i>gestand</i>, zyn woórd gestand doen, op't naeuwste volbrengen.</p> <p><i>gesteen</i>, zwaer geklag.</p> <p><i>gestommel</i>, gestommel en gedommel.</p> <p><i>getaend</i>, gegeéld door de zon verbrand.</p> <p><i>getalm</i>, getater.</p> <p><i>gewaend</i>, gemeynd, ingebeéld.</p> <p><i>geweeten</i>, het gewis. <i>conscientie</i>.</p> <p><i>gewy</i>, het ingewand der beesten.</p> <p><i>gieren</i>, bulderen, de winden gieren over en weér.</p> <p><i>gillen</i>, schreeuwen; ook knerssen der tanden.</p> <p><i>glibberig</i>, slibberig.</p> <p><i>glim-lachen</i>, grim-lachen, dat men hier grenigen noemt.</p> <p><i>glimmen</i>, blinken, glinsteren, gloeyen.</p> <p><i>glimp</i>, schyn.</p>
---	--

- glippen*, ryzen, uytshuyven.
gluëren, loeren.
glyden, of glyen, voordryzen op ys of slyk.
goëren, goër worden, zuer worden van melk.
graezen, in't gras weyden.
greppel, grens-voór.
grimmelen, krielen.
grinniken van de peërden: ook grim-lachen.
grot, spelonk.
gryns, momaengezigt.
grynzen, grimmen, trekking van't gezigt.
gudsen, uytsteeken met den bytel: ook uytvloeyen.
guer, streng of stuer.
gul, zagt, het gulle zand: ook rondhertig.
guyl, laf hertig.
gypen, 't schielyk omslaen der scheëps-zeylen.
gyzelaer, Pands-man.
-
- Hachelyk*, gevaerlyk.
haksel, gekapt vleesch enz.
half-rond, helft van den aerdbol.
halm, strooy- of- kemp-halm enz.
hardvógtig, sterk, struys.
hark of herk, ryf.
harp, zift van yzerdraed om't koörn te harpen.
harpuys, teër voór de schepen.
- hebbelykheyd*, aenwensel of gewoonte.
heftig, hevig, driftig.
hennip, hennep, kemp.
Herolt, *Héruit*, Wapendraeger, Wapen-voogd.
heul, bystand.
heulen, te saemen heulen, overeenkomen.
Heyland, Zaligmaeker.
heylloos, ontbloot van heyl of geluk.
hobbelig, oneffen, hobbelig-pad, knobbelig-pad.
hobbeiligheyd, ongelykheyd, knobbelagtigheyd.
hoep of hoepel, reep van de ton.
hollen, het peërd raekt aen't hollen, zonder man of toom.
hom, gelt, milt van de mannekens der vissen.
honk, de meét daer men begint te speelen, begint van *honk*.
hoonen, smaed aendoen.
koozen, 't water uythoozen.
hord, van teenen gevlogten.
hort, stoot, schok, snok.
hotzen, schudden, hutsen.
houwbaer, trouwbaer.
houw-mes, kap-mes.
hulde, hulde bieden, eerbewyzing doen.
hulsel, optooytsel.

- hups*, aerdig, rel, ook deftig.
- huyken*, bukken, daer men hier hukken tegen zegt.
- hylik*, houwelyk.
-
- Inham*, de zee maekt eenen inham, zet zig in't land uyt.
- inkeepen*, inkerven.
- inkippen*, insnyden.
- inmaenen*, invoorderen.
- inwellen*, met eene wel doen inzakken.
- inzulten*, inzouten.
- inzwagtelen*, in doeken winden.
- Jadders*, uyers.
- jakhals*, schindmerrie, slegt peërd.
- jangelen*, janken.
- javelyn*, werp-schigt.
- jeuken*, jooiken.
- jigt*, flerecyn.
- jok*, of boert, klugt of spel.
- jugt*, russisch-leër, rus-leër.
- juk*, juk draegen, schynt ons beter dan jok draegen; want jok is spel.
- jurk*, overtrek.
-
- Kaemen*, het bier is bekaemd, maer niet bekommen.
- kallen*, snappen, iemand voor den zot houden.
- kantsel*, preëk- of spreekstoel voor de regters enz.
- kapoen*, eenen gesneëden haen, liever kapuyn.
- kappelen*, of kabbelen, scheyden, dat men hier scheeden noemt.
- karn-melk*, boter-melk, ook kern-melk.
- kärtelen*, kabbelen, of scheeden van melk.
- karwey*, schaeps-karwey, niet krawey.
- kavelen*, by lotting verdeelen, maer niet kabellelen.
- kaeuwen*, beter knaeuwen.
- keen*, kloof; ook eerste uytspuytsel van't zaed.
- keest*, pit, merg.
- kernen*, de boter kernen, 't melk doen klonteren tot boter.
- kerspæl*, parochie, deëze benaeming is eygen aen de buyten parochien.
- Kersten*, Christen.
- kerstenen*, doopen.
- kevels*, 't vleesch daer de tanden uytgevallen zyn.
- keylen*, met ronde steentjens op't water werpen, dat men hier zeylen noemt.
- kiel*, den blok van't schip, waer de dichters 't schip door verstaen.
- kiemken*, eerste uytbetsel of keen.
- kies*, baek-tand, ook vies.

- kil*, 't diep tusschen twee zand-plaeten; 't bed van een rivier.
- kim*; 't uyteynde van een vat: ook gezigteynde B. V. de zon ryst aen de kim.
- klem*, prang; ook kragt, B. V. uwe reden heeft geene klem.
- klenzen*, doór-klenzen, doór een vloey-papier gieten enz.
- kleynoop*, duerbaer gesteente of puyk-juweel.
- klingen*, duynen of zandbergen; ook *kling* van eenen degen niet klink.
- klit*, klis.
- kluyt*, eenen aerden klont.
- kneekel-huys*, doods-beender-huys.
- kneppeel*, kluppel, knuppel.
- kneuzen*, blutsen, kwetsen.
- kniezen*, kwynen: wy zouden greëven zeggen.
- knoest*, knobbel in't hout.
- knot*, bol daer het lyn-zaed in legt.
- koen*, stout of dapper.
- kollen*, bollen met eenen hamer voór den kop slaen: eenen os kollen.
- kordewagen*, kruywagen.
- kortswyl*, kuyzel, dertelheyd.
- kossem*, kwab aen den hals van eenen os of koey enz.
- kouter*, ploeg-zyer: ook praeter.
- krap*; schrap, nauwelyks.
- krassen*, krabben; ook 't krassen der raeven.
- kreék*, groote sloot, graft, gragt.
- kregelheyd*, krikkelheyd, ooplopendheyd.
- kriemelig*, kriemelig schrift.
- kleyne*, verward schrift.
- kring*, ronde cirkel.
- krioelen*, krielen; het krioelt'er van volk.
- kroos*, zeker groen op 't water.
- kroost*, afkomst, geslacht.
- kruysgezant*, verkondiger van JESUS kruys-dood.
- krygshastig*, dapper.
- kryssen*, schreeuwen, huylen, kryten.
- kulder*, kolder, leëren kleed.
- kunne*, geslacht, der vrouwen kunne.
- kuyeren*, (hollandsch woórd) wandelen.
- kuyt*, braey: ook zaed van de vissen.
- kwaeken*, schreeuwen gelyk de vorssen, daer men hier kweëken tegen zegt.
- kwanswys*, kwansuys: B. V. hy zegde dit maer kwanswys.
- kwartel*, kwakkels.
- kwast*, borstel; ook eenen halven zot.

kweelen, zingen, kweelen, kwynen, treuren.

kwispedoór, (hollandsch woórd) spouwpotteken.

Ladder(hollandsch woórd) leer om te klimmen.

laen, dreéf met boomen.

lamfer, lamper, floers.

land-zaet, inwoonder van een land.

langwylig, taterachtig.

lebbe, runsel van keés.

lebbigheyd, lebbigen, zueragtigen smaek.

leemte, ongemak, kwael, lemte, lamte.

Leen-heer, uytgeéver van leen-goederen.

Leen-man, gebruyker van Leen-goed.

leenig, zagt, gedweég.

lenzen, leégen, leég maeken; ook *lens* of luns van een wiel.

lillen, beéven.

lispén, sommige letters gebrekkig uytspreeken.

lob-oor, eenen hond met hangende ooren, of plompen jongen, niet lods-oor.

loens, scheél, loens zien.

loer, plompert.

loeyen, bulken, brullen.

lollen, jouwen als de katten

long of *longe*, loos, een deel van't ingewand.

looyen, het leér looyen, huyde vetten.

loozer, lossen, zyn water, lossen, aflosscn.

lueren, doeken daer kleyne kinderen in gewonden worden.

lurken, zuygen.

luypaerd, droomer.

Lyf-schutter, Lyf-trauwant, eenen der Lyfwagters of Hellebaerdier.

lyke-wel, lyke-veél, evenwel, even-veél, (oude wys van zeggen.)

Mael-slot, niet maes-slot, hang-slot.

mangel, gebrek by mangel van geld.

marren, wagten: de scheépen marren na elkander.

mastelyn, gemengd koörn, niet mastelonien.

meesmuylen, grimlachen.

melk-weg, verzaemeling van allerkleynste sterren in de locht.

mergel, kley, vette aerde.

meter, peétje doop-moeder.

meuken, iet morwe laeten worden; niet muyken.

mildzugtigen, ingebeeldert zieken, *hypocondre*.

misraemen, niet wel overleggen, niet wel beraemen.

misstallig, gebrekkig.

molik, vogelen-schrik.
moot, mook van eenen vis.
mosch, musch, ook mosch
 dat aen de boomen groeyt.
muyten, oproerig worden,
 het volk gong aen'tmuy-
 ten.
mymeren, suffen, dubben.

Nave, naef of aef.
naverwant, nabestaende.
navorsschen, naspeuren,
 naeuwkeurig onderzoe-
 ken.
neb, langen spitsen bek
 van vogels of vissen.
neder-hurken, neder-buk-
 ken.
noest, konst-woórd, neér-
 stig. *noest*, kwast of
 knoest.
norschheyd, stuerheyd.
nuf, een onnoozel vrouw-
 persoon die wy een lut
 noemen.
nuk, streék, part, *quint*,
 hy heeft eene nuk in 't
 hoofd.
nurken, knorren, grimmen.
nutsel, voedsel.
nydnagel, nynagel.
nyver, nyverheyd, neér-
 stig, neérstigheyd.

Ostend-stond, (hollandsch
 woórd) morgenstond.
oir, nazaet manlyk oir :
 den Vorst stierf zonder
 manlyk oir.

oirkonden, bekend maeken.
olyk, slini, een olyk meys-
 ken.
ontbeëren, derven, laeten :
 ik kan dit nietontbeëren.
ontginnen, open snyden,
 opsnyden : eene hesp
 ontginnen.
ontheffen, ontlasten : zy
 ontheffen zich van smiert.
onthullen, het hoofd-cie-
 raed afdoen.
ontluyken, opengaen : de
 bloemen ontluyken.
ontramponceerd, in slegten
 staet gesteld : hy is on-
 tramponceerd.
ontravelen, dat men hier
 noemt uytryffelen.
ontslaepen, gestorven : hy
 is in den Heer ontslae-
 pen.
ontsluypen, ontsnappen,
 wech sluypen.
ontvreënden, iemand iets
 ontvreënden of ontfut-
 selen.
ontwaeden, lyken, het ge-
 waed uyt doen, een lyk
 ontwaeden.
onverbloemd, onverbloem-
 de reden, zonder gemaek-
 te bloemkens.
onverlept, onverslenst.
onvrikbaer, onverzetbaer,
 onvervringbaer.
onweërs-hoofd, water-
 pilaer.
onwis, ongewis, onzeker.

- opbeuren*, opheffen, het
hoofd opbeuren.
opgespalkt, iets openspal-
ken, wyd doen gaepen.
opkretsen, opkrabben,
openkrabben.
oprispen, opwerpen van
de maeg.
opritsen, opstooken of op-
kissen.
opsplyten, opensplyten.
overmoed, trotschheid.
oversnorken, overschreeu-
wen.
overtóogen, overtrokken :
de locht was overtoógen.
overwigt, overgewigt : ik
zal u wat overwigt geé-
ven.
-
- Palank*, schans, borst-
weëring.
pauk, keteltrom.
peel-grond, morasch-
grond.
peukel, puyst.
pysteren of pesteren, uyt-
spannen, zich verver-
schen.
pingelen, de kernen van
pyn-appels.
Pinxteren, Sinxen.
pistolet, pistool.
pit of merg van boom of
vrugten : dit zegt men
ook van verstand of
geest.
platteel, aerde-werk, eene
platteele schotel.
- pleéging*, bedryving.
plug, bom van een vat.
pochen, roemen, stoffen,
ook poffen.
pokdael, pokput: hy heeft
het aenzigt vol pokdae-
len.
polfer, poeyer : tot polfer
verbrand.
poogen, tragten: myn poo-
gen was vergeefs.
pook, moord-priem.
poorter, borger, daer van
heeft men het woord :
ontpoorterd.
poot, plantsoen : pooten is
ook planten: iet pooten.
porren, praemen : zy por-
ren my daer toe.
prat, trotsch; ook pratten
met het hoofd speelen.
prevelen, binnens monds
preutelen of grimmen.
prikkelen, steeken: iemand
met eene spel prikkelen.
propfen, opvullen, op-
kroppen.
pruylen, is ook met den
kop speelen, monken.
pry, dood aes: eene stin-
kende pry.
puy, gruys, gruys hoo-
pen.
py, grof laken, boere py.
pypen, op de fluyt spee-
len.
-
- Rabbelen*, krabbelen,
rabbel-tael.

- raeskallen**, ylhoofdige raezen.
- rag**, spin-rag, spin-web, net van de spinne-köp.
- rak**, stuk wegs, ook schotel-rak, porcelyn-rak, rek voor de schotels.
- rakker**, dief-leyder.
- rammey**, oud storm gereedschap, om mueren en poorten in te storten.
- rank**, dun, mager; ook wyngaerd-rank.
- ranken**, strecken, parter: hy heeft aerdige ranken.
- redden**, helpen, verlossen: hy redde my uyt het gevaer: ook de schuld reddend.
- reedsel**, maeksel, *fabrique*, gereedmaeking.
- reeks**, vervolg, aeneenschaeking: eene reeks van jaeren.
- reét**, spleét: reét of put daer mën 't vlas in legt om het stroo te doen rotten.
- regts-ban**, rechts-gebied.
- repelen**, vlas repelen met eenen hamer, dat sommige knappen noemen
- revelen**, suffen: hoe zit gy zoo te revelen.
- reuzel**, lies, verkens-reuzel.
- rif**, een geraemte.
- rillen**, beeven: ik ril op myne beenen.
- ringel-duyf**, wilde-duyf.
- ringelooren**, ik zal u ringelooren, na de hand zetten, dwingen.
- rispen**, oprispen, opwakkeren, ook rispen of ruspen *insecten*.
- rist**, reessel: eenen ristajuyn.
- ritselen**, reuzelen: het ritselen der bladers.
- ritsig**, hitsig: hy is ritsig van bloed.
- roes**, half dronken: hy heeft eene roes wech; roes, iets op t eerste gezigt koopen.
- rommelzooy**, rommeling,
- ronnen**, stremmen, styver of dikker wordeu; ook stollen.
- ros**, (een Dichters woórd) peêrd: hy zat op'tmoedig ros; ook een slegt peêrd.
- rotten**, (hollandsch woórd) ratten, dieren.
- rugwaerts**, ruggelings, agterover.
- runnen** of **ronnen**.
- runniken** of **rinniken** der peêrden.
- ruyen**, ruyven, van pluymen, veranderen.
- ruylen**, mangelen: ik heb myne horlogie verruyld.
- ryp**, rym aen de boomen: ryp, de appelen zyn ryp: rym, op rym stellen.
- ryst**, rys, graen-gewas.

- ryten*, bersten, met geweld open ryten of scheuren.
-
- Schaeken*, met geweld vervoeren, het schaeken van Helena.
- schael-vis*, schelp-vis.
- schaers*, naeuwelyks: ik kan het schaers gelooven.
- schagt*, van eene pen, word ook voor pen genomen door de Dichters.
- schalm*, schakel.
- schervelen*, met de beenen spertelen.
- schaveelen*, wat inschikken.
- scheelen*, scheyden, van een gaen. *scheelen*, schillen: wy *scheelen* weynig.
- schel*, bel. *schel*, helder.
- schel*, vlies *schel*, van den appel enz.
- schennis*, misdaed of schande.
- scherm*, schutsel.
- scherssen*, met iemand den zot houden, spotten.
- schiet-gevaerte*, storm-gevaerte: gebouwen met geschut der oude volken.
- schink*, hesp.
- schob*, schilfer, schelfering van den visch; ook schubbe.
- schangel*, touter.
- schop*, schup, vuer-schup, *schop*, eenen schup of schop geeven.
- schot*, schutsei. *schot*, kot. *schot*, *impost*, schatting.
- schram*, schrab.
- schrompel*, rimpel.
- schurken*, zich schurken, zich krabben.
- schuyer*, borsel. *schuyeren*, afborstelen.
- schuyffelen*, op schuym loopen. het *schuyffelen*, het biezen of blaezen van de slang.
- slaeken*, loslaeten: *slaekt* zyne banden. zy *slaekt* menige zugten.
- sleeuw*, stomp: myne tanden zyn sleeuw.
- slib*, modder, slyk.
- sloopen*, afbreeken: de vesten worden gesloopt.
- slooven*, slaeven, zwaeren arheyd doen.
- slordig*, iet slordig of onagtzaam doen; slordig aengekleed
- slorpen*, sleurpen; iet opslorpen, met het inhaelen des adems.
- sluyk*, dun, plat, rank: hy is sluyk van hair of lichaem.
- sluyken*, leuren, smokkelen, sluyk-handel, heymelyken koop-handel.
- sluypen*, dat men hier druypen noemt: hy sloop wech.
- smaelen*, dat men hier

- smallen of schampen noemt.
- snaer*, eene gladdesnaer wilt zeggen: eene frische meyd.
- snedigheyd*, schranderheyd, verstandig zyn.
- snoeven*, stoffen, groot spreëken.
- snof*, verkoudheyd in't hoofd. *snof*, kennis: hy heeft'er de snof van wech.
- snof, mode*: na de nieuwe snof; ook snuf.
- snogger*, of *snugger*: zy ziet'er *snogger* uyt.
- sprankel*, vonk, genster.
- spring-kwast*, sprinkelborstel.
- staég*, gestadig.
- steéds*, altyd.
- stelpen*, stuyten, stutten: het bloed stelpen.
- stevenen*, zeylen: met het schip stevenen.
- steuren*, (hollandsch woord) stooren.
- steyger*, water-trap aen eene kaey: ook stelling voor metsers.
- stift*, punt, graveér-stift.
- stift*, of stigt, Bisdom of Abdy enz.
- stoet*, gevolg, tryn: omringd met eenen stoet.
- stoeyen*, kuyzelen, speélende vegten.
- stok-beëld*, stand-beëld.
- strengelen*, vlegten: eenen krans strengelen.
- stropelen*, struykelen, stronkelen.
- strooken*, streelen, vleyen.
- Taening*, verduystering: de taening van de zon.
- tans* of *thans*, nu of tegenwoordig.
- tarten*, tergen, kreëten.
- teffens*, tevens, seffens.
- tegel*, tichel, tegel-bakker, tichel-bakker.
- telg*, tak, rank, spruyt, loót, scheut.
- telkens*, ideren keer.
- tenger*, teer, week.
- test*, aerden vuerpot.
- til*, daer is iet op til, iet op handen. *til*, eenen duyven-slag of kyker.
- toeten*, op den hoörn blaazen: myne ooren *toeten* of tuyten.
- tolk*, taelman.
- tollen*, met eene non of top speëlen.
- trans*, omgang van cenen toren, rondte: ook des Hemels trans enz.
- trawant*, lyf-knegt, hellebaerdier.
- tuysschen*, speëlen, dat men hier torssen noemt.
- tweespalt*, twist, tweedragt
- tyd-wortel*, tyd-begin.
- tyën*, tygen: men zag hem op de vlugt tyën.

Vadsig, vaddig, luy.
vaek, dikwils.
vagt, huyd, vlies.
vak, ledige plaets, ruymte:
 het Hemel-vak.
veeg, veyg, sterfteeken.
veen, turf-land.
venten, verkoopen.
vergen, eysschen: iemand
 iet vergen.
verhemelte, *baldaquin*,
 waer men het H. Sacra-
 ment onder draegt.
verhoetelen, bederven,
 verbrassen.
verknogten, binden: hun-
 ne herten zyn verknogt.
verkreuken; verkrooken.
verleeren, afleeren, ont-
 leeren, afwennen.
versollen, verkrooken,
 verfronselen.
vertolken, vertaelen.
verstaegd, bevreesd, ver-
 vaerd.
vertwyffeld, wanhoópig:
 een vertwyffeld gemoed.
verwaend, laetdunkende.
verwant, bloedverwant,
 bloed-vriend.
verwylen, vertraegen.
veter, rygnestel.
vier-vorst: die een vierde
 van een land bestierd,
 als Herodes in Galileën.
vin, vlim van eenen vis.
vlak, plek. *vlak*, een dorp.
vlinder, (insect) dat men
 hier schoenlapper noemt.

vloek-verwantschap, eed-
 verbondschap.
vlonder, vlot, losse brug.
vlyen, schikken: welvoe-
 gelyk neer-vlyen.
voet-euvel, jicht, *flere-*
cyn.
voet-zoekers, kleyne fu-
 seekens, die men onder
 het volk smyt.
vraet, gulzigheyd enz.
vrak, gebrekkelyk, slegt;
 ook een gebroken schip,
 of een gat in 't ys.
vrevelig of *wrevelig*, kop-
 pig, styfzinnig enz.
vriken, vringen; hy vrikt
 hem het zweérd uyt de
 hand.
vroed, wys.
vroedschap, raed van eene
 stad of schepenen.
vrok, haet of vrong; eenen
 haet op iemand hebben.
vrongel, gestremde melk,
 styfgeworden melk.
vuns, vunzig: het riekt
 vuns, of heeft zekeren
 stank.

Uyen, ajuyn.
uytharden, uytstaen: de
 rampen uytharden.
uytlesschen, uytblusschen,
 uytdooven enz.
uytflugten, uytshelden.
uytraefelen, uytvezelen;
 dat men hier uytryfelen
 noemt.

- uytstek*, *balcon* : ook by uytstek of by uytsteekendheyd.
- uyttarten*, uyttergen, uyt-daegen, uyteysschen.
- uytvorsschen*, onderzoeken, naeuw naspeuren.
-
- Wadde*, eene ondiepte in't water.
- wadden* of waeden, baeden : doór eene ondiepte gaen.
- waerdyn*, opper-bediende van de munt.
- wangebruyk*, misbruyk.
- wangeluyd*, misgeluyd, en diergelyke.
- wars*, afkeerig of moede: men word de wereld wars.
- warziek*, genegen zyn om alles in de war te brengen.
- wederwaerdigheyd*, tegenspoed.
- weelig*, malsch opgroeyende: het weelig groen.
- weérwil*, tegen dank, tegenwil.
- wellen*, springen: het water welt uyt den grond.
- welzand*, opstuyvende zand.
- wen*, word gebruykt voór *wanneer*, by de Dichters, en beteekent ook zeker gezwel.
- wervelwind*, draeywind.
- wervel-ziekte*, hoofdraeying.
- weyt* of *weyte*, terw of terwe.
- wieling*, draeying in't water.
- wier*, water-gras of zee-most: wier is ook een voórnaem-woórd.
- wikken*, duiven-boonen: ook in de hand weégen; dat men hier kwikken noemt.
- wingewest*, een veroverd Land.
- wiskonst*, *mathématiques*, wiskunde.
- woer-haen*, *faisant*, eenen vogel.
- woesteny*, woestyn, wildernis, onbewoond woud, onbebouwd land.
- wond-heelder*, *chirurgien*, heel-meester.
- wortel-woórd*, grond-woórd.
- wulp*, eenen jongen wulp, die men hier ook lebben noent.
- wulpen* of *welpen*, de jongskens van leeuwen of beéren enz.
- wydlugtig*, dat wyd doór de lugt rond gaet, of vermaerd is.
- wy-kwast*, wy-waterkwispel.
- wysbegeérte*, *philosophie*.
- wysgeêr*, *philosoóph*.

<p><i>Yk</i>, pegel.</p> <p><i>yl</i>; in der yl, in der haest; ook dat lynwaed is <i>yl</i> van draed.</p> <p><i>ylings</i>, seffens, schielyk.</p> <p><i>ys-regen</i>, yzel.</p> <p><i>yzen</i>, koud worden van van vrees of schrik.</p> <p><i>zyer-graew</i>, <i>zyer-couleur</i>.</p> <hr style="width: 10%; margin: 10px auto;"/> <p><i>Zaeg-molm</i>, zaegemeel.</p> <p><i>zags-lieden</i>, scheyds-mannen; zags-man, scheyds-man.</p> <p><i>zemel-knooper</i>, mugg-zifter, hairkliever.</p> <p><i>zilverling</i>; eenen zilveren penning der oude jooden.</p> <p><i>zin-tuyg</i>, werk-tuyg der zinnen.</p> <p><i>zoelte</i>, aengenaeme warmte.</p> <p><i>zog</i>, water-spoor dat een vaerend schip na zich trekt.</p> <p><i>zonne-scherm</i>, zonnenschut; <i>parasol</i>.</p> <p><i>zobd</i> of <i>zobde</i>, groes van gras.</p>	<p><i>zuer-deessem</i>, zuer-deeg.</p> <p><i>zulten</i>, zouten, iets oppleggen.</p> <p><i>zus</i> of <i>zusje</i>, zuster.</p> <p><i>zuyg-min</i>, zuyg-moeder; die men hier mem noemt.</p> <p><i>zuynig</i>, spaerzaem.</p> <p><i>zwaeyen</i>; het vaendel zwaeyen enz. waer men hier draeyen voor zegt.</p> <p><i>zwagtelen</i>, een kind zwagtelen, inde doeken winden.</p> <p><i>zwalpen</i>; het zwalpen van 't water, het slaeti der golven.</p> <p><i>zwavel</i>; solfer, zwavelstok, solfer-stek.</p> <p><i>zweerd-veeger</i>, (beter) geweermaker.</p> <p><i>zweemen</i>, gelyken: dat zweemt na lafheyd.</p> <p><i>zwerk</i>, dryvende wolk.</p> <p><i>zwindelen</i>, draeyen; dwarrelen, ondereti zwindelen.</p> <p><i>zwoelte</i> of <i>zoelte</i>.</p> <p><i>zwoerd</i> of <i>zwoord</i> van spek: dat men hier zwaer noemt.</p>
--	--

Behalven de voorgemelde woorden, die zelden voorkomen; zyn'er nog veele, die men sedert de hereeniging der Nederlanden, dagelyks in de Nieuws-papieren vind, en door sommige als uytheemsche aenzien worden; om dat zy in spelling niet overeenkomen met de regels onzer Spel-konst; maer meest gedrukt zyn volgens de nieuwe spelling der geleerde Heeren

Siegenbeek en *Weiland*, de welke gearbeyd hebben om de woorden te verkorten en aen't gehoor hunner Landgenooten te voldoen: daer wy, in tegendeel, gelyk den alom bekenden *Des Roches*, getracht hebben de afleyding, zoo veel het mogelyk is, voór richtsnoer te houden en tevens in het spellen met onze Land-spraek overeen te komen: hierom zullen wy, doór eenige voorbeelden, uyt de Verhandeling over de Nederduytsche spelling van den eerstgenoemden Heer doen zien, waer in dit onderscheyd bestaet:

volgens <i>Siegenbeek</i> spelt men	volgens onze spelling schryft men
Aalmoezenier.	Aelmoessenier.
aannemelyk.	aenneémlyk.
afhankelyk.	afhanglyk.
Azië.	Asia.
Baai.	Baey.
bederfelyk.	bederflyk.
bedreven.	bedreéven.
beijen.	beziën.
beijert.	beyaerd.
bezem.	bessem.
besluiteloos.	besluytloos.
blaauw.	blaeuw.
bogen.	boógen.
dojer van een ei.	dooyer van eene ey
eten.	eéten.
gegeten.	geéeten.
geesel.	geessel.
gegrepen.	gegreépen.
geler.	geélder.
gevlogen.	gevloógen.
honen.	hoónen.
ijs.	ys.
IJssel.	Yssel.
ijver.	iver.
ivoren.	ivoiren.
kapitein.	capiteyn.
karakter.	caracter.

koninklyk.	koninglyk.
koren.	koörn.
koren.	chooren.
kwartier.	quartier.
ligchamelyk.	lichaemlyk.
meremin.	meirmin.
neve.	neéf.
nooit.	nooyt.
noten.	noóten.
ochtendstond.	morgenstond.
ontberen.	ontbeëren , derven.
ontzaggelyk.	ontzaglyk.
ooijevaar.	oyevaer.
oorspronkelyk.	oorspronglyk.
parel.	peérl.
pasteje.	pastey.
patronen.	patroonen.
peren.	peëren.
profeten.	propheéten.
puije.	puy.
rein.	reyn.
rove.	roóf op eene wond.
roze.	roos.
ruisschen.	ruysschen.
schele , deksel.	scheél.
schele , byv. naamw.	scheél.
schole.	schoól.
schoven.	schooven.
sekse.	sexé.
slapeloos.	slaepeloos.
smeren.	smeëren.
smoken.	smooken.
spyker.	spyker , nagel.
stroo.	strooy.
sulfer.	solfer.
tachtig.	tachtentig.
tamelyk.	taemelyk.
twijfelen.	twyffelen.
uije.	uyen , ajuyn.

uitweiden.
 verbindtenis.
 vergankelyk.
 violen.
 vloten.
 vokaal.
 volen.
 vorderen , voortgaan.
 wegen.
 wreken.
 zamen.
 zonen.
 zwaard.

uytweyden.
 verbindnis.
 verganglyk.
 vioólen.
 vloóten.
 vocael.
 veulen.
 voorderen , voordgaen.
 weégen.
 vreeken.
 saemen.
 zoónen.
 zweérd enz.

Met deéze twee spellingen by elkander te vergelyken, ziet men duydelyk : dat de laetste beter voor ons landsgebruik geschikt is ; doch dat de eerste met eenige opietendheid te gebruyken, zoo onverstaenbaer niet is, als zy schynt te zyn.

en al schryft men

in Holland

ik draag , wy dragen.
 deze zaak , deze zaken.
 hy geeft , zy geven.
 men heeft gegeven.
 de lezer vraag*zyn hoog-
 duitsch briefje.
 hy reist door Pruissen.
 wy hopen binnen drie we-
 ken t'huis te zyn.
 wy weten dien wever in
 onze gebuurte niet woo-
 nen ;
 maer wel in de kuiper-
 straat.

en in Braband

ik draeg , wy draegen.
 deéze zaak , deéze zaeken.
 hy geeft , zy geéven.
 men heeft gegeéven.
 den leézer vraegt zyn hoog-
 duysch briefken.
 hy reyst doór Pruysen.
 wy hoópen binnen dry
 weéken t'huys te zyn.
 wy weéten dien weéver in
 onze gebuurte niet woo-
 nen ;
 maer wel in de kuyper-
 straet.

Men ziet toch genoeg dat het Nederduytsch is.

AEN DE JEUGD,

*DE SPRAEK-KONST is den eersten trap ,
Waer langs een' Jong'ling op moet stygen ,
Tot d'allerhoogste Weétenschap ,
Om Eer en Aenzien te verkrygen ;
Z' is nogtans vatbaer voór een Kind ,
Hoë zwak het van begryp mag weézen ;
Wyl zy met A , B , C begint ,
En trapsgewys leert spellen , lēzen ,
En kennen 't geén , doór Druk of Schrift ,
Onz' Moeder-tael weét voór te stellen :
Laet Aendagt dan uw' Letter-drift ,
Geduld uw onderzoek verzellen.*

Alle formaliteyten der Wen uopena her drukken en uytgeeven van Boeken, doór den Drukker uagekomen zynde, verklaeren hy dat hy de Wa-drukkeren deéze voór de Rechts-banken zal vervolgen.

Ter Brugger

Spraak & Konst

2e deel.

ontbreekt.

